

Suomi

Suomen tasavalta (ruots. *Republiken Finland*) eli **Suomi** (ruots. *Finland*) on parlamentaarinen tasavalta Pohjois-Euroopassa. Suomi kuuluu Pohjoismaihin, ja luonnonmaantieteellisesti Suomi on osa Fennoskandian niemimaata ja yksi Itämeren rantavaltioista. Suomen rajanaapureita ovat idässä Venäjä, pohjoisessa Norja ja lännessä Ruotsi. Lännestä on Pohjanlahti ja etelässä Suomenlahti, jonka vastarannalla on Viro.

Suomi sijaitsee pohjoisella havumetsävyöhykkeellä, ja maassa on yli 168 000 järveä. Suomen talvet ovat kylmiä ja kesät suhteellisen leutoja. Suomessa on 5,6 miljoonaa asukasta, joista valtaosa on suomalaisia. Pääkaupunki ja suurin kaupunki on Helsinki. Viralliset kielet ovat suomi ja ruotsi, joita puhuu äidinkielenään vastaavasti 84,1 prosenttia ja 5,1 prosenttia väestöstä.

Suomi asutettiin pian viimeisimmän jäätäkauten päätyttyä, noin 9 000 eaa. Itämerensuomalaiset kielet eriytyivät ajanlaskun alkuun mennessä. Suomeen tehtiin ristiretkiä 1100-luvulta alkaen. Alue oli pitkään osa Ruotsia, kunnes vuonna 1809 Suomi siirtyi Suomen sodan jälkeen osaksi Venäjää. Suomi itsenäistyi vuonna 1917. Vuonna 1918 kansan kahtiajako johti sisällissotaan. Vuonna 1919 vahvistettiin tasavaltaisen hallitusmuoto. Toisen maailmansodan aikana Suomi kävi talvisodan, jatkosodan ja Lapin sodan, mutta säilytti itsenäisyytensä. Suomi oli pitkään maatalousvaltainen maa, mutta 1950-luvulta alkaen alkoi nopea teollistuminen ja kaupungistuminen.

Suomi liittyi Euroopan unioniin vuonna 1995, otti euron käyttöön vuonna 2002 ja liittyi Natoon vuonna 2023. Suomi on hyvinvointivaltio, jolla on korkea bruttokansantuote henkeä kohden. Suomi on sijoittunut korkealle useissa kansainvälisissä vertailuissa, mukaan lukien kansalaisvapaudet, elämänlaatu ja ihmisen kehitys.^[10] Suomi on ollut Yhdistyneiden kansakuntien kestävän kehityksen verkoston raportissa maailman onnellisin maa vuodesta 2018.^[11]

Nimi

Pääartikkeli: [Suomi-nimen alkuperä](#)

Nimen *Suomi* alkuperää ei tunneta. Tiedetään, että se on ollut alun perin Suomenlahden ympäristöön ja sittemmin lähinnä *Varsinais-Suomeen* ja sen suomenkielisen väestön kieleen viitannut nimitys ja laajentunut myöhemmin tarkoittamaan koko maata.^{[12][13]}

Valtaosa maailman kielistä käyttää Suomesta nimitystä *Finland*, joka juontaa juurensa latinankieliseen termiin *fenni*. Ensimmäisen kerran nimitystä tiedetään käytetyn roomalaisten historioitsijan Tacituksen teoksessa *Germania* vuonna 98. Latinaan nimitys on mahdollisesti lainattu germanaista kielistä.^[14]

Maantiede

Pääartikkeli: [Suomen maantiede](#)

Suomen kallioperä kuuluu vanhaan Fennoskandian kilpeen, jossa vain pienet osat ovat nuorempia kuin 1 800 miljoonaa vuotta. *Peruskallio* on monin paikoin näkyvillä. Kallioperän vanhinta osaa on Itä- ja Pohjois-Suomessa esiintyvä, 2 800–2 700 miljoonaa vuotta vanha arkeinen kallioperä. Pääosan Suomen kallioperästä muodostaa 1 930–1 800 miljoonaa vuotta sitten syntynyt svekofenninen kallioperä. Pohjois-Lapissa on granuliittivöhky. Nuoremista kivilajeista merkittävimpäät ovat Etelä-Suomen 1 650–1 540 miljoonaa vuotta sitten keskiproterotsooisella kaudella syntyneet *rapakivigraniitit*.^[15]

Suomen pinta-ala on 338 472 km² (2022). Lukuun sisältyvät maa- ja sisävesialueet. Merialueita on lisäksi 52 433 km².^[1] Maankohoamisen vuoksi maapinta-ala kasvaa vuosittain noin 7 km². Maapinta-alasta on rakennettua 4 prosenttia, maatalousmaata 9 prosenttia, metsää 77 prosenttia ja muuta maata 10 prosenttia.^[17] Maan eteläosa ja Pohjanmaan rannikko ovat tasaisia, mutta Keski-Suomessa maasto muuttuu kumpuilevaksi. Itä-Suomen vaarat ja Lapin tunturit ovat jäännä muinoin Itä-Karjalasta Lappiin ulottuneesta Kareliiden vuoristosta. Käsivarren Lapin korkeimmat tunturit kuuluvat Skandeihin, joiden kallioperä on iältään 400–450 miljoonaa vuotta. Suomen korkein kohta on Skandeihin kuuluva *Haltitunturi*, jonka rinne kohoaa Suomen puolella 1 324 metriin merenpinnasta.^[18]

Yleisin kivennäismaalaaji on moreeni, jonka päälle on paikoin kasautunut savikkoa. Eloperäisistä maalajeista soille on muodostunut turvetta ja kangasmetsiin kangashumusta. Viimeisen jäätäkauden lopulla syntyneet jäätikön reunan suuntaiset reunaamuodostumat ja liikesuunnan mukaiset harjut

Suomen tasavalta Republiken Finland	
Suomen lippu	Suomen vaakuna
Suomen sijainti	
Valtiomuoto	parlamentaarinen tasavalta
Presidentti	Alexander Stubb
Pääministeri	Petteri Orpo
Lainsäädäntöelin	eduskunta
Pääkaupunki	Helsinki, 695 526 as. 60°10'15"N, 024°56'15"E (h <a)<="" href="https://geohack.toolforge.org/g_eohack.php?language=fi&pa_genname=Suomi&params=60_10_15_N_024_56_15_E_ty_pe:city(695526)_region:FI-18_&title=Helsinki" td="">
Muita kaupunkeja	Espoo, 326 280 as. Tampere, 263 526 as. Vantaa, 253 314 as. Oulu, 217 556 as. Turku, 209 809 as. Jyväskylä, 149 967 as. Kuopio, 126 626 as. Lahti, 121 890 as. lisää kaupunkeja
Pinta-ala	
– yhteensä	338 472 km ² ^[1] (sijalla 64)
– josta sisävesi	34 524 km ² ^[1] (10,2 %)
Väkiluku (2026)	5 666 886 ^[2] (sijalla 120 ^[3])
– väestötihleys	18,3 as. / km ² ^[4] (per maapinta-ala, 1.1.2022)
– väestönskasvu	0,28 % ^[5] (2016)
Viralliset kielet	suomi ja ruotsi ^[1]
Valuutta	euro (EUR)
BKT (2016)	
– yhteensä	238,6 mrd. USD ^[6] (sijalla 35)
– per asukas	43 482 USD ^[6] (sijalla 21)
HDI (2019)	0,938 ^[7] (sijalla 11)
Elinkeinorakenne (BKT:sta)	
– maatalous	3,3 %
– teollisuus	30,2 %
– palvelut	66,5 %
Aikavyöhyke	UTC+2 UTC+3
– kesäaika	
Itsenäisyys	
– autonomia	29. maaliskuuta 1809
– julistautui	6. joulukuuta 1917
Itsenäiseksi	
Neuvosto-Venäjä	31. joulukuuta 1917

ovat Suomelle tunnusomaisia maaistonmuotoja. Reunamuodostumista merkittävimmät ovat Salpausselät, jotka kulkevat eteläisen Suomen poikki lounasta koilliseen. Pynnikinharju Pirkonmaalla on maailman korkein pitkittäisharju,[19] sekä Punkaharju Saimalla.

Pääosa Suomesta kuuluu Itämeren valuma-alueeseen. Pienempi osa pohjoisessa kuuluu Barentsinmeren valuma-alueeseen ja idässä Vienanmeren valuma-alueeseen. Järviä on Suomessa poikkeuksellisen paljon. Yhteensä maassa on Maanmittauslaitoksen mukaan 168 000 yli puolen hehtaarin suuruista järveä.[20] Suurin järvi on Saimaa ja syvin Päijänne. Runsasjärvisintä aluetta on Järvi-Suomi. Järvet ovat rikkonaisia, runsassaarisia ja suurimmaksi osaksi matalia, keskisyvyys on seitsemän metriä. Järvet muodostavat jokien välityksellä järvireittejä, jotka yhdessä muodostavat vesistöjä. Suurimmat vesistöt ovat Vuoksen, Kymijoen, Kokemäenjoen, Oulujoen ja Kemijoen vesistöt.

Järvien tapaan myös rannikot ovat rikkonaisia ja runsassaarisia. Turun saaristo ja Ahvenanmaan saaristo muodostavat Euroopan toiseksi monisaarisimman saariston. Suurin merialueen saari on Ahvenanmaan pääsaari (685 km²). Suomen merialueilla ja sisävesillä saaria on yhteensä 179 584.[21]

Luonto

Pääartikkeli: [Suomen luonto](#)

Kasvillisuusvyöhykkeistä Suomi kuuluu pääosin pohjoiseen havumetsävyöhykkeeseen. Lappi kuuluu lähes kokonaan pohjoisboreaaliseen vyöhykkeeseen lukuun ottamatta aivan pohjoisimpia osia, jotka kuuluvat oroarktiseen vyöhykkeeseen. Keskiboreaaliseen vyöhykkeeseen luetaan ainakin Pohjois-Pohjanmaan eteläosat, Kainuu, Pohjois-Savo, Pohjois-Karjala, Pohjanmaa, Etelä-Pohjanmaan pohjoisosia sekä Keski-Pohjanmaa. Etelä-Suomi Pirkonmaasta ja Pohjois-Karjalasta alas paini kuuluu eteläboreaaliseen vyöhykkeeseen. Aivan etelässä, lounaisrannikolla tavataan hemiborealista vyöhykettä.[22]

Lounais- ja Etelä-Suomi käsittäävät lähinnä Ahvenanmaan, Varsinais-Suomen ja Uudenmaan maakuntien alueen. Alue on tuottoisaa maatalousalueita, ja koskemattomat metsäalueet ovat pirstoutuneet. Alueen kasvillisuutta leimaava korkea biodiversiteetti muuhun Suomeen verrattuna. Alueella on sekä Keski-Euroopalle että Siperian taigalle tyypillisiä kasvi- ja eliölajeja. Metsät vaihtelevat metsätäytypin mukaan rehevistä pähkinä- ja jalopuulehdöistä kuivii karukkokankaisiin. Suurin osa alueen metsistä on havupuuvallisia kankaita. Tavallisimmat puulajit ovat metsäkuusi, koivut ja mänty. Yleisiä ovat myös haapa, raita, pihlaja sekä harmaaja ja tervaleppä. Harvinaisempia puita ja pensaita ovat pähkinäpensas, lehmukset, jalava ja vahtera. Saarni ja tammi kasvavat luonnonstaan Helsingin ja Uudenkaupungin välisellä rannikkokaistaleella. Metsien aluskasvillisuudessa tyypillisiä lajeja ovat mustikka, puolukka, saniaiset, oravanmarja, valkovuokko, käenkaali sekä sammalset ja jääkälät.[23]

Sisempi Suomi on lähinnä taigan kasvilajistoa, ja käsittää alueen Hämeestä Oulun pohjoispulle. Metsien pääpuulajit ovat kuusi, koivu ja mänty. Keski-Suomessa ja Pirkonmaalla vallitsevin puulaji on kuusi. Järvi-Suomen karuilla hietikkomailla mäntymetsät ovat yleisimpiä. Muita lehtipuita ovat raita, haapa ja pihlaja. Soita on enemmän kuin etelässä. Metsä-Lapin metsät ovat matalampia kuin etelässä, ja tykky tekee etenkin kuusista kapeampia. Alueen pohjoisosissa metsät ovat mänty- ja tunturikoivuvaltaisia.[24][25] Tunturi-Lappi koostuu pääosin kitukasvuisista tunturikoivikoista ja paljakoista. Tunturikoivikoissa aluskasvillisuus on yleensä vaivaiskoivua ja pajua. Tunturikoivikoissa on myös havumetsien tapaan runsaasti sieniä.[26]

Eläinmaantieteellisesti Suomi kuuluu palearktiseen alueeseen, jonka eläimistö on tyypillistä pohjoiselle havumetsävyöhykkeelle. Nisäkäslajeja on tavattu kaikkiaan yli 60, joista yleisiä ovat muun muassa orava, metsäjänis ja kettu. Suomessa on havaittu 472 lintulajia,[27] joista suurin osa on muuttolintuja. Kalalajeja on yli 70, matelijalajeja viisi ja sammakkoeläinlajeja 3–4.[28][29][30] Nisäkkäitä, joita Suomessa esiintyy pääasiassa vain maan eteläosissa, ovat esimerkiksi liito-orava ja rusakko. Sisä-Suomen nisäkäslajistoon kuuluvat esimerkiksi karhu, susi, hirvi, metsäpeura, majavat ja ilves. Poro laiduntaa tuntureilla ja Metsä-Lapin alueella. Suomessa yleisiä lintuja ovat laulujoutsen, kurki, käpylinnut, tiaiset, peipot, tikat, suokukko, uikut, sorsat, rantakanat, pöllöt ja haukat. Metso, pyy ja teeri ovat tyypillistä taigan linnustoa.

Ilmasto

Pääartikkeli: [Suomen ilmasto](#)

Suomessa vallitsee väli-ilmasto, jossa on sekä meri- että mannerilmaston piirteitä riippuen ilmavirtausten suunnasta. Alueen lämpötilaan vaikuttavat sen sijainti keskileveysasteilla pohjoisten leveyspiirien 60° ja 70° välillä sekä Golfvirta, joka kohottaa Suomen lämpötilaa korkeammalle verrattuna muihin saman leveysvyöhykkeen alueisiin.[31] Golfvirran aiheuttama lämpötila kohottava vaikutus on noin 6–11 °C.[32] Myös Itämeri lahtineen kohottaa talviilämpötiloja rannikoilla. Vuosittainen lämpötilan keskiarvo on lounaisimmassa Suomessa 5,5 °C, luoteisimmissa osissa noin -2 °C.[33]

Vähäsateisinta on Lapissa ja Pohjanmaan rannikolla, jossa vuosittainen sademäärä on noin 400 mm.[34] Sateisinta on Itä- ja Kaakkois-Suomessa, jossa vuosittainen sademäärä on noin 700 mm. Myös lounais- ja etelärannikolla päästään lähelle 700 mm vuotuista sademäärää.[35] Sateisin kuukausi on sisämaassa heinäkuu, jolloin keskimäärin sataa noin 60–99 mm.[36] Rannikolla sateisin kuukausi on elokuu, jolloin sataa noin 70 mm. Etelä-Suomessa sateisin aika jatkuu pitkälle syksyn.[35][37]

tunnusti itsenäisyyden	
Lyhenne	FI, FIN
– ajoneuvot:	FIN
– lentokoneet:	OH
Kansainvälinen suuntanumero	+358
Kansallislaulu	"Maamme"
	0:47

Edeltäjä(t)	Suomen suuriruhtinaskunta
--------------------	------------------------------

¹Suomi ja ruotsi ovat Suomen perustuslain määrittelemät kansalliskielet. Pohjoissaamen, koltansaamen ja inarinsaamen kielillä on virallinen asema saamelaisen kotiseutualueella. Lisäksi perustuslaki turvaan myös romanien ja viitomakielisten oikeuden käyttää omaa kieltään.[8][9]

Suomea kutsutaan tuhansien järven maaksi.[15] Kuvassa järvimaisema Kangasalta, seututie 325 kulkee Längelmäveden yli.

Laulujoutsen on Suomen kansallislintu.

Karhu on Suomen kansalliseläin.

Tammi-helmikuussa Etelä-Suomessa vuorottelevat lahat, kosteat matalapaineet Atlantilta, sekä arktinen, kuiva pakkasää pohjoisesta. Pohjois-Suomessa pakkasjaksot ovat yleisempiä. Kevällä, huhti-toukokuuilla vallitseva säätyyppi on kuiva ja aurinkoinen. Kesäisin, tyyillisesti kesäkuun puolivälistä elokuun puoleenväliin Suomessa koetaan hellepäiviä. Elokuusta lähtien ilmamassat alkavat viileät. Marraskuussa Etelä-Suomessa vallitsee yleensä lahuja ja pilvinen sää, ja samaan aikaan Pohjois-Suomessa on jo kuivempaa pakkasäättä. Joulukuussa Etelä-Suomessakin lahu talvisää ja kuivat pakkasjaksot alkavat vuorotella.^[lähde?]

Kovia tuulia ei ole Suomessa usein. Sisämaan tuulen keskinopeus on 3–4 m/s ja rannikoilla ja merialueilla 5–7 m/s. Pilviset päivät ovat Suomessa selkeitä yleisempiä. Talvisin sekä loppusyksystä pilvisyys on jopa 65–85 prosenttia.^[38] Selkeintä on yleensä touko-kesäkuussa, jolloin pilvisyys on noin 30–40 prosenttia.

Köppenin ilmastoluokituksessa Suomi kuuluu luokkaan Df eli kylmätälvisiin ilmastoihin, jossa sadetta saadaan suhteellisen tasaisesti ympäri vuoden.^{[39][40]} Etelä- ja lounaisrannikko kuuluvat lämminkesäiseen mannerilmastoon ja muu Suomi subarktiseen mannerilmastoon. Lämpimin kuukausi on keskilämpötilaltaan alle 22 °C.^[41]

Historia

Pääartikkeli: [Suomen historia](#)

Esihistoria

Pääartikkeli: [Suomen esihistoria](#)

Ensimmäiset ihmiset saapuivat Suomen alueelle noin 8850–8400 eaa. etelän ja kaakon suunnasta jäätkauden loppuvaiheessa Yoldiameren aikaan. He kuuluivat niin sanottujen Kundan, Butovon ja Veretjen kulttuurien yhdistelmän piiriin, joka ulottui Baltiasta Ääniselle. Väkeä saapui myös Pohjois-Suomeen sulana ollutta Norjan rannikkoa pitkin.^[42] Mesoliittisen kivikauden jälkeen Suomi kuului 5200 eaa. alkaen kampakeramiikan alueeseen, joka ulottui Pohjanlahdelta Uralille.^{[43][44]}

Pronssikauden (1700–500 eaa.) alussa Seima-Turbino-verkosto toi nykyisen Suomen alueelle pronssiesineitä.^{[45][46]} Samaan aikaan Suomeen levisi tekstiilikeramiikan käyttö.^[47] Pronssikaudelle tyyppillisiä hautaröykiöitä tunnetaan Suomesta noin 10 000.^[48] Pronssikaudella Suomessa alkoi olla merkkejä maataloudesta. Kaskiviljelyä harjoitettiin pyyntielinkeinojen rinnalla.^{[49][50]}

Suomen rautakausi kesti noin vuodesta 500 eaa. vuoteen 1200 jaa.^{[51][52]} Rautakauden aikana maanviljely ja karjanhoito yleistyivät. Paikoin siirryttiin viimeistään 300-luvulla eaa. kiinteään peltoviljelyyn.^[52] Maatalous kasvatti väestömääriä. Vainajia alettiin haudata esineiden kanssa kalmistoihin. Saamen kieli hävisi vähitellen sisämaasta itämerensuomalaisten kielten tieltä.^[53]

Rautakauden lopussa, 1000–1100-luvulla, katolisen kirkon ja kristinuskon vaikutuspiiri levisi Suomeen.^[53] Karjalan alueella vaikutti etenkin ortodoksinen kristinusko. 1100–1200-luvulla Suomen alueelle tehtiin risti- ja ryöstöretkiä.^[54] Maaseudun kansanuskossa säilyi suomalaisen muinaisuskon piirteitä 1900-luvulle saakka.^[55]

Ruotsin vallan aika

Pääartikelit: [Suomen keskiaika](#) ja [Ruotsin vallan aika Suomessa](#)

Suomen keskiajan katsotaan alkaneen ensimmäisten kirjallisten lähteiden synnystä.^[56] Ruotsin vallan aika toi Suomen länsieurooppalaisen kulttuurin piiriin.^[57] Vanhin tunnettu Suomea koskeva kirjallinen lähde on paavin kirje vuodelta 1171 tai 1172. Piisanistuin on toiminut Varsinais-Suomessa mahdollisesti 1200-luvun alusta.^[58]

Ruotsin ja Novgorodin välinen raja ja samalla Suomen itäraja määriteltiin 1323 Pähkinäsaaren rauhassa. Sen seurausena Karjala jaettiin Ruotsin ja Novgorodin kesken.^[59] Suomen kirkko, ruotsalaisten siirtolaisuus, lainsäädentö ja hallinto, muun muassa verotus, maakuntalaitos ja linnat, liittivät uudet alueet kiinteämmin osaksi Ruotsia.^[60]

Keskiajalla kaupankäynti sai vakiintuneeman muodon. Saksalainen Hansaliitto hallitsi Itämeren kauppaa. Pohjois-Saksan hansakaupunkien ja Suomen välinen kauppa kulki 1300-luvulla pääasiassa Tallinnan kautta. Talonpoikaispurjehdus säilyi yhtenä kaupankäynnin muotonä. Rahan käyttö vakiintui ja rahaa lyönti alkoi Turussa 1400-luvun puoliväliässä.^[61] 1300-luvun lopulta 1500-luvulle Suomen alue kuului osana Ruotsia Kalmarin unioniin, joka hajosi Kustaa Vaasan aikana 1500-luvulla.^[62]

1500-luvulla reformaatiossa katolinen usko vaihdettiin Kustaa Vaasan toimesta luterilaisuuteen Ruotsin valtakunnassa. Reformaattori Mikael Agricola aloitti suomen kirjakielen kehittämisen.^{[62][63]} 1600-luvulla Suomi kytettiin hallinnollisesti tiukemmin emämaahan.^[64] Turkuun perustettiin yliopisto ja hovioikeus, kaupunkilaitosta uudistettiin ja Pietari Brahen aikana maahan perustettiin postilaitos.^{[65][66]}

Ruotsin asema murentui 1700-luvulla suuressa Pohjan sodassa. Sota päätyi vuonna 1721 isonyihan, Suomen vuosia kestääneen venäläismiehityksen, jälkeen Uudenkaupungin rauhaan. Maan kaakkoisosaa liitettiin Venäjään suunnilleen nykyistä rajaa myöten. Hattujen sodassa 1741–1743 Suomea miehitettiin jälleen, ja Ruotsin itäraja siirtyi Kymijoelle.^[62]

Näkymä Pohjois-Karjalan Koliita.

Polku Tampereen Pynnikinharjulla.

Kivikautinen karhunpäänuja.

Olavinlinna rakennettiin 1400-luvulla Savonlinnaan.

Suomen suuriruhtinaskunta

Pääartikkeli: [Suomen suuriruhtinaskunta](#)

Napoleonin sotien aikana keisari Aleksanteri I neuvotteli Ranskan Napoleonin kanssa Tilsitin sopimuksen vuonna 1807. Venäjä suostui pakottamaan Ruotsin mukaan Britannian kaupppasaartoon. Suomen sodassa vuonna 1808 venäläiset joukot valtasivat Suomen. Haminan rauhan jälkeen vuonna 1809 perustettiin Suomen suuriruhtinaskunta. Porvoon valtiopäivillä keisari vahvisti säätyjen oikeudet ja Suomen aseman.^[62]

Suomi säilytti Ruotsin vallan aikaisen virallisen kielen, uskonnnon sekä lainsäädännön, ja sillä oli oma hallinto ja oikeusjärjestelmä. Venäjän keskusjohdon ja suomalaisten aloitteellisuuden yhteisvaikutuksesta suuriruhtinaskunnalle muotoutui ajan myötä autonomia, joka laajeni 1800-luvun lopulle asti. Vanha Suomi eli luovutetut alueet liitettiin muuhun Suomeen vuonna 1812. Pääkaupunki ja Turun palon jälkeen myös yliopisto siirrettiin Turusta Helsinkiin ja maahan perustettiin senaatti ja keskusvirastojakin.^[67] 1880-luvulta autonomia kuitenkin alettiin kaventamaan kärjistyneen 1900-luvun taitteen sortovuosina.^[62]

1850-luvulta alkaen Suomen kehitykselle olivat ominaisia väestönsavu, kansallinen herääminen, teollistuminen ja taloudellinen nousu sekä vapaamielinen ilmapiiri. 1860-luvulta lähtien valtiopäivät saivat kokoontua useiden kymmenien vuosien tauon jälkeen säännöllisesti. 1890-luvulla Suomen säädyt saivat aloiteoikeuden lakiensä käsittelyyn.^[68] Suomen ensimmäinen rautatie valmistui, ja ensimmäinen liikepankki perustettiin 1860-luvulla. Elinkeinojen vapautumisen ja liikenneyhteyksien kehittymisen seurauksena kaupungistuminen kiihyti.^[62]

1800-luvulla syntyi suomenkielinen kirjallisuus ja Suomen taiteen kultakausi. Venäjällä oli käynnissä Venäjän valtiorakenteen yhtenäistäminen. Suomeen tämä näkyi vuosina 1899–1905 ja 1908–1916 suomalaisiin kohdistettuina valtakunnallistamis- eli venäläistämistointina. Suomalaiset ovat kutsuneet näitä, kansakuntaa yhdistäneitä ajanjaksoja sortokausiksi.^[69] Ensimmäisen sortokauden päätti vuoden 1905 suurlakko. Suurlakon seurauksena säätyvaltiopäivät lakkautettiin ja uusi valtiopäiväjärjestys säädettiin 1906. Suomalaiset saivat yleisen äänioikeuden ja yksikamarisen kansanedustuslaitoksen eli eduskunnan. Tämän seurauksena maahan syntyi nykyikäinen puoluejärjestelmä.^[70]

Itsenäinen Suomi

Pääartikkeli: [Itsenäisen Suomen historia](#)

Ensimmäiset vuosikymmenet

Carl Gustaf Emil Mannerheim.

Ensimmäinen maailmansota aiheutti Venäjän keisarikunnan sisäisen romahduksen keväällä 1917. Suomi julistautui itsenäiseksi valtioksi 6. joulukuuta 1917. Venäjän hajaannusta oli kuitenkin seurannut vastaava valtatyhjiö sekä oikeiston ja vasemmiston välinen valtaistelu Suomessa, jossa kansa oli jakautunut taloudellisesti ja sosialisesti kahtia. Lisäksi maassa vallitsi uhkaava elintarvikepula ja Suomessa oli yhä Venäjän armeijan joukkoja. Järjestysvaltaa hoitamaan oli perustettu kevästä 1917 alkaen järjestyskaarteja. Ne alkoivat jakautua aseistetuiksi työväen järjestyskaarteiksi ja punakaarteiksi ja porvariston suojeluskunniksi eli valkokaarteiksi.^[72]

Vastakkainasettelu punaisten ja valkoisten välillä kärjisty Suomen sisällissodaksi 27. tammikuuta 1918. Valkoiset saivat tukea keisarilliselta Saksalta ja punaiset Neuvosto-Venäjän bolševikeilta. Valkoiset voittivat sodan. molemmat osapuolet harjoittivat poliittista terroria yhtenä sodankäynnin muoton. Soda jälkeen noin 70 000 punaista ja punaiseksi epäiltyä suljettiin vankileireille. Sisällissodassa sai surmansa kaikkiaan noin 37 000 ihmistä.^[73] Vuosina 1918–1920 ja 1921–1922 noin 9 000 suomalaista vapaahitoista otti osaa heimosotiin, jotka olivat Suomen lähialueilla käytyjä aseellisia selkauksia.^[74]

Vuonna 1919 Suomelle vahvistettiin tasavaltaisen hallitusmuoto. Merkittävimmät eheyttämistointimet, kuten torpparivapautus, oppivelvollisuuslaki ja uskonnonturvakausi, toteutuivat vapaamielisen porvarien ja maltillisten sosiaalidemokraattien yhteistyönä. Tasavallan ensimmäiseksi presidentiksi valitti K. J. Ståhlberg vakiinnutti suomalaisen parlamentarismin, jossa eduskunnan lisäksi presidentillä oli tärkeä asema.^[75]

Vuoden 1928 jälkeen Suomessa alkanut talouslama aiheutti kommunistien ja oikeistoradikaalien voimistumisen. Oikeistoradikaali Lapuan liike vaati kommunistien toiminnan kielämistä lailla, ja tämä myös toteutui. Poliittinen kenttä oikeistolaistui, mikä näkyi kokoomuksen Pehr Evind Svinhufvudin valinnassa tasavallan presidentiksi vuonna 1931. Lapuan liikkeen jäsenet sieppasivat ja pahoimpelivät satoja vasemmistolaisia kesällä 1930. Vuonna 1932 Lapuan liikkeen toiminta huipentui Mäntsälän kapinaan, joka kukistui rauhanomaisesti, kun kansan pääosa ja puolustusvoimat antoivat tukensa tasavaltaa puolustaneelle presidentti Svinhufvudille. Lapuan liike lakkautettiin lailla.^[62]

Edvard Isto, *Hyökkäys*, 1899.

Suomen alue vuosina 1920–1940. Valtakunnan kokonaispinta-ala oli 382 801 km² (1938)^[71]. Kartalla vuoden 1935 lääni- ja kuntajako.

Toinen maailmansota Suomessa

Pääartikkeli: [Suomi toisessa maailmansodassa](#)

Kun toinen maailmansota oli alkanut, Neuvostoliitto aloitti marraskuun 1939 lopussa talvisodan. Sota päättyi maaliskuussa 1940 rauhansopimukseen, jossa Suomi joutui luovuttamaan laajoja maa-alueita Karjalasta ja Sallan alueelta Läpiästä. Alueiden väestö evakuoitiin muualle Suomeen.^[62]

Välirauhan aikana Suomen ja natsi-Saksan välille muodostui käytännön yhteistyösuhde, ja Saksan hyökkäessä kesällä 1941 Neuvostoliittoon myös Suomi aloitti hyökkäyksen. Jatkosodassa Suomi valloitti menettämänsä alueet takaisin ja miehitti lisäksi Itä-Karjalan. Pohjois-Suomessa rintamavastuu oli käytännössä saksalaisjoukoilla. Kesäkuussa 1944 alkaneen Neuvostoliiton suurhyökkäyksen tuloksena rintamalinja siirtyi kuitenkin lähelle talvisodan rajoja. Presidentti Risto Ryti erosii ja hänen tilalleen nousi sota-ajan ylipäällikkö, Suomen marsalkka C. G. E. Mannerheim.^[62]

Syyskuussa 1944 Suomen ja Neuvostoliiton välille tehtiin välirauhansopimus, joka edellytti saksalaisten joukkojen häätämistä Suomesta. Jatkosodan jälkeen osa luovutetuista alueista liitettiin Karjalais-suomalaiseen sosialistiseen neuvostotasavaltaan, osa taas Leningradin ja Murmanskin alueisiin. Saksan kanssa Suomi joutui käymään Lapin sodan saksalaismiekkien karkottamiseksi Lapista.^[62]

Suomalaisjoukot nostavat lipun kolmen valtakunnan rajapyykille Lapin sodan päätyttyä huhtikuussa 1945.

1900-luvun loppupuoli

Urho Kekkosen pitkän presidenttikauden (1956–1981) aikana Suomi muuttui maatalousmaasta modernaksi teollisuus- ja palveluyhteiskunnaksi. Maaseutu alkoi autioitua 1960-luvulta alkaen väestön muuttaessa teollisuuskeskuksiin ja Ruotsiin. Samalla yhteiskunnan koulutustaso alkoi nousta 1970-luvulla peruskoulujärjestelmään siirtymisen ja korkeakoulutukseen laajenemisen myötä. Taloudellisesti Suomi yhdentyi länteen liittymällä Euroopan vapaakauppajärjestöön ja solmimalla vapaakauppasopimuksen Euroopan yhteisön kanssa.^{[76][77]} Mauno Koiviston presidenttikaudella Suomi siirtyi presidenttikeskeisyydestä kohti parlamentaariseempaa järjestelmää.

Suomen ja Neuvostoliiton kahdenvälinen kauppa oli kasvanut merkittävään asemaan Suomen taloudessa.^{[78][79]} Neuvostoliiton hajotessa Suomen idänkauppa romahti loppuvuodesta 1990, mikä muiden tekijöiden kanssa syöksi Suomen syvään taloudelliseen lamaan ja suuryöttömyyteen.^[80] Suomi liittyi Euroopan unioniin 1. tammikuuta 1995.^{[81][82]}

Alvar Aallon Finlandia-talo valmistui vuonna 1971.

2000-luvun Suomi

1990-luvun aikana suomalainen yhteiskunta alkoi kansainvälistyä ja Suomessa asuvien maahanmuuttajien määrä kasvoi.^[83] Laman jälkeisinä vuosina suomalaisissa heräsi luottamus informaatiotekniikan voittokulkun talouden veturina.^[84] Yhteisvaluutta euron käyttöön Suomi siirtyi 1. tammikuuta 2002.^[85]

Suomen talouselämän riippuvuus ulkomaille tapahtuvasta tuotannosta lisääntyi koko 2000-luvun ajan. Etenkin metsäteollisuudessa jouduttiin sulkemaan useita tuotantolaitoksia.^[86] Koko maailman levinnyt talouskriisi lamaannutti Suomen viennin syksyllä 2008, ja seuraavana vuonna Suomen bruttokansantuote väheni 8,5 %. Vaikka bruttokansantuotteen määrä on kasvanut 2010-luvun alussa, se oli vuonna 2016 edelleen vuoden 2008 tasoa alempaan.^[87]

Suomesta tuli sotilasliitto Naton jäsen vuonna 2023.^[88]

Suomessa valmistettu Viking Grace matkalla kohti Turun satamaa.

Hallinto ja poliittinen

Pääartikkeli: Suomen poliittinen järjestelmä ja Suomen hallinto

Tasavallan presidentti ja valtioneuvosto

Suomen valtiomuoto on tasavalta.^[89] Suomen perustuslain mukaan valta kuuluu Suomessa kansalle ja hallitusvaltaa käyttäävät tasavallan presidentti sekä valtioneuvosto eli hallitus, jonka jäsenten tulee nauttia eduskunnan luottamusta.^[90]

Suomen valtionpäämies on tasavallan presidentti. Hänet valitaan kuudeksi vuodeksi kerrallaan suoralla kansanvaalilla. Nykyinen presidentti on Alexander Stubb vuodesta 2024.^[91]

Alexander Stubb on Suomen tasavallan presidentti vuodesta 2024.

Suomessa oli aluksi presidenttivaltainen järjestelmä. 1980-luvun loppupuolelta lähtien tasavallan presidentin valtaoikeuksia on kavennettu, ja vuonna 2000 voimaan astuneessa perustuslakiuudistuksessa presidentin asema muuttui ensisijaisesti edustukselliseksi. Presidentti johtaa ulkopoliittikaa yhteistyössä hallituksen kanssa.^[92] Presidentti myös vahvistaa lait. Hänellä on muodollinen veto-oikeus eli oikeus palauttaa laki yhden kerran uudelleen käsittelyväksi.^[93]

Pääministeri ja muut ministerit muodostavat valtioneuvoston eli hallituksen. Oikeuskansleri valvoo hallituksen toimintaa.^[94] Nykyinen pääministeri on Petteri Orpo.^[95]

Hallitus käyttää toimeenpanovaltaa ja huolehtii valtion hallinnosta. Eduskunta valitsee pääministerin, joka nimittää hallituksen ministerit. Presidentti nimittää hallituksen. Lakiehdotukset valmistellaan ja valtion budjetti laaditaan ministeriöissä.^{[96][97]} Pääministeri edustaa Suomea Euroopan unionin huippukokouksissa.^[98]

Eduskunta

Eduskunta on 200-jäseninen, suhteellisilla vaaleilla valittava yksikamarinen parlamentti. Eduskuntavaalit pidetään neljän vuoden välein. Eduskunta säätää lait ja hyväksyy valtion budjetin. Eduskunnan enemmistö voi pakottaa hallituksen eroamaan antamalla epäluottamuslauseen istuvalle hallitukselle. Perustuslakivaliokunta valvoo lakiehdotusten perustuslainmukaisuutta.^[99]

Nykyiset eduskuntapuolueet (2023–) ovat suuruusjärjestyksessä Kansallinen Kokoomus, Perussuomalaiset, Suomen Sosialidemokraattinen Puolue, Suomen Keskusta, Vihreä liitto, Vasemmistoliitto, Suomen ruotsalainen kansanpuolue, Suomen Kristillisdemokraatit ja Liike Nyt.^[100] Hallituksen kuuluvat kokoomus, perussuomalaiset, ruotsalainen kansanpuolue ja kristillisdemokraatit.^[95]

Tulopolitiikassa Suomessa on käytössä niin sanottu kolmikanta, jossa työehdoista ja palkoista sovitaan työmarkkinajärjestöjen ja valtion kesken. Suomessa on järjestetty vain kaksi neuvoa-antavaa kansanäänestystä: alkoholin kieltolain kumoamisesta ja Euroopan unionin jäsenyydestä.^[101]

Tuomioistuimet

Katso myös: Suomen laki

Tuomiovaltaa käyttävät riippumattomat tuomioistuimet. Yleisiä tuomioistuimia ovat käräjäoikeudet, hovioikeudet ja korkein oikeus, jotka käsittelevät riita- ja rikosasioita. Julkisen hallinnon toiminnasta ja päätöksistä tehtyjä valituksia käsittelevät hallinto-oikeudet. Korkeimmat oikeusasteet ovat korkein oikeus ja korkein hallinto-oikeus.^[102]

Valtion aluehallinto

Pääartikkeli: Aluehallintovirasto ja elinvoimakeskus

Valtion aluehallintoa varten Suomi on jaettu kuuden aluehallintoviraston ja niihin rinnastettavan Ahvenanmaan valtionviraston toimialueisiin.^[103]

- Etelä-Suomen aluehallintovirasto
- Itä-Suomen aluehallintovirasto
- Lapin aluehallintovirasto
- Lounais-Suomen aluehallintovirasto
- Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto
- Pohjois-Suomen aluehallintovirasto
- Ahvenanmaan valtionvirasto

Ahvenanmaan maakunnalla on itsehallinto. Ahvenanmaa on demilitarisoitu alue kansainvälisten sopimusten perusteella.^{[104][105][106]}

Paikallishallinto

Pääartikkeli: Suomen kunnat

Suomessa on 308 kuntaa. Kunnilla on verotusoikeus ja ne järjestävät kuntalaisille lailla säädetty peruspalvelut, joihin kuuluu muun muassa sosiaali- ja terveydenhuolto, koulutusta ja infrastruktuuria.^[107] Kunnat perustettiin 1860-luvulla annetun kuntalain mukaisesti.^[108]

Kuntien hallinnon ja talouden ylin päättävä elin on kunnanvaltuusto, joka valitaan joka neljäs vuosi järjestettävillä yleisillä, yhtäläisillä ja salaisilla kunnallisvaaleilla. Kunnanvaltuiston keskeisin tehtävä on päättää kunnan tuloista ja menoista. Valtuoston päätösten toimeenpanevana elimenä kunnassa toimii kunnanhallitus, jonka jäsenet valitaan suhteellisesti valtuustopaikkojen jakautumisen mukaan. Hallitus myös valmistelee asiat valtuustolle. Kaupunginjohtajat ja muita korkeimmat virkamiehet toimivat kunnanhallituksen esittelijöinä. Erilaiset lautakunnat avustavat hallitusta toimissaan. Lautakuntien kokoonpano noudattelee kunnanhallituksen muodostamismallia.^[109]

Suomen valtion alue- ja paikallishallinto

- Aluehallinto
  - aluehallintovirastot (AVI)
  - elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset (ELY-keskus)
- Paikallishallinto
  - poliisilaitokset
  - työ- ja elinkeinotoimistot (TE-toimisto)

Suomen aluejako

- Maakunnat
  - Maakuntien liitor
- Seutukunnat
- Kunnat
- NUTS-alueet
- ISO 3166-2:FI

Paikallinen aluehallinto

Pääartikkeli: Suomen maakunnat ja Suomen hyvinvointialueet

Maakuntien liitot toteuttavat aluekehitystä. Vuonna 1997 vahvistettu maakuntajako poikkeaa olennaisesti Suomen historiallisista maakunnista, joita on yhdeksän. Maakuntien liittojen toimialueita on 19. Niistä vain Ahvenanmaa on itsehallinnollinen.^[106]

Vuodesta 2023 Suomessa on ollut 21 pääosin maakuntajakoa noudattavaa hyvinvointialuetta, joilla on vastuu sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä. Alueiden rahoitus tulee pääosin valtiolta.^{[110][111]}

Puolustusvoimat

Pääartikkeli: Suomen puolustusvoimat

Suomen puolustusvoimat jaetaan kolmeen haaraan: maavoimiin, merivoimiin ja ilmavoimiin. Sisäministeriön alainen Rajavartiolaitos ei kuulu puolustusvoimiin, mutta voidaan liittää siihen sodan aikana.

Suomessa on voimassa miehiä koskeva yleinen asevelvollisuus, ja myös naisilla on oikeus värväytyä vapaaehtoisena. Asevelvollisuuden voi täyttää varusmiespalveluksena tai siviilipalveluksena. Varusmiespalvelun suorittavien osuus Suomessa on maailman korkeimpia. Vastuu asepalveluksen järjestämisestä on puolustusvoimilla, jonka reserviin koulutetaan miehiä asevelvollisuuden avulla. Asevelvollisuus alkaa sen vuoden alusta, jolloin mies täyttää 18 ja päättyy sen vuoden lopussa, jolloin häntä täyttää 60 vuotta. Suomen puolustusvoimien henkilöstön koko on noin 14 000, joista 8 500 on ammattisotilaita. Valmiustilassa on noin 34 000 asepuvullista ja sodanajan vahvuuden koko on noin 350 000 sotilasta. Reserviin kuuluu noin 870 000 henkilöä.^{[112][113]}

Ihmisoikeudet

Pääartikkeli: [Ihmisoikeudet Suomessa](#)

Vuoden 2024 raportissaan [Freedom House](#) luokittelee Suomen vapaaksi demokraaksi täysillä pisteillä. Freedom Housen mukaan Suomen parlamentaarinen järjestelmä takaa vapaat ja rehdit [vaalit](#) ja kestävän, usean puolueen väisen kilpailun politiikassa. [Korruptio](#) ei ole merkittävä ongelma, ja [sananvapaus](#), [uskonnonvapaus](#) ja yhteisönvapaus ovat taattuja. [Oikeuslaitos](#) on itsenäinen, niin perustuslaissa kuin käytännössäkin. Naiset ja [etniset vähemmistöt](#) nauttivat yhtäläisistä oikeuksista, joskin vähemmistöihin kohdistetaan toisiaan vainoamista, [vihapuhetta](#) ja [syrjintää](#).^[114] Suomalaisen luottamus julkisiin instituutioihin ja tyytyväisyys demokratiaan ovat korkealla.^[115]

Helsingin kaupungintalo sateenkaariliputuksessaan.

Talous

Pääartikkeli: [Suomen talous](#)

Suomen ostovoimakorjattu bruttokansantuote vuonna 2017 oli [Kansainvälisen valuuttarahaston](#) arvion mukaan noin 242 miljardia Yhdysvaltain dollaria.^[6] Bruttokansantuote henkeä kohti oli vuosina 2011–2015 samaa tasoa kuin esimerkiksi [Britanniassa](#) tai [Ranskassa](#).^[116] Suomen osuus maailmantaloudesta on vähäinen, mutta kuitenkin huomattavasti väestöosuutta suurempi, noin 0,2 %.^[6]

Suomen teollisuudelle tärkeitä ovat [puu-](#), [metalli-](#), [elektroniikka-](#) ja [sähköteollisuus](#). Suomessa on luonnonvaroina puuta ja mineraaleja. Suomen [palvelusektori](#) muodostaa suurimman osan taloudesta.^[117]

Stora Enson tuontolaitos [Oulussa](#).

Suomen talous on vahvasti riippuvainen kansainvälisistä markkinoista. [Viennin](#) osuus on yli kolmasosa koko kansantuotteesta.^[118] Noin 60 prosenttia Suomen kansainvälisestä kaupasta on Euroopan unionin sisäistä kauppa. Suomen tärkeimmät kauppanopeudet 2014 olivat Saksa, Venäjä, Ruotsi, Alankomaat, Kiina, Yhdysvallat, Iso-Britannia ja Ranska.^[119]

Suomen taloutta kuvaavat avoimuus [globalisaatiolle](#) ja [julkisen sektorin](#) vahva asema.^[120] Suomen markkinat kuuluvat Euroopan vapaimppiin.^[120] Suomessa on laaja yritymisen vapaus, toimiva omaisuuden suoja ja [korruptio](#) on vähäistä.^[121]

Valtion [tuloveroa](#) maksetaan ansiotuloista, kuten palkasta, eläkkeestä ja etuksista. Veroprosentti on [progressiivinen](#), eli se kasvaa tulojen kasvaessa. Vuonna 2015 alle 16 500 euron tulosta ei maksettu valtionveroa lainkaan, alin veroprosentti oli 6,5 % ja ylin 31,75 %, jota sovellettiin yli 90 000 euron vuosituloihin.^{[122][123]} Yleinen [arvonlisävero](#) on 25,5 prosenttia. Vero pääomatuloista on 30 prosenttia tai yli 30 000 euron pääomatuloista 34 prosenttia. Osakeyhtiöiden ja yhteisöjen maksama [yhteisövero](#) 20 prosenttia.^{[124][125][126]} Syyskuun 2024 lopussa valtionvelkaa oli 169,08 miljardia euroa.^[127]

Suomessa oli 8,3 prosentin työttömyys- ja 76,9 prosentin työllisyysaste elokuun 2024 lopussa.^[128] [Suomen eläkejärjestelmä](#) on yksityisten vakuutusyritysten hallinnoima. Suomalaisessa järjestelmässä [työeläke](#) riippuu vain ansaitusta eläkkeestä. Eläkejärjestelmä on osittain rahastoiva ja eläkkeiden maksu riippuu tulevista maksajista. Suomen [huoltosuhde](#) on heikentymässä. Luvattujen eläkkeiden rahoittamisen arvioidaan olevan kuitenkin kestävällä pohjalla.^[129]

Vuonna 2023 Suomen liikevaihdoltaan suurin yritys oli [Neste](#) 22,9 miljardin liikevaihdolla. Toisella sijalla oli [Nokia](#) (22,3 miljardia) ja kolmantena [S-ryhmä](#) 14,2 miljardin liikevaihdolla, joka on liikevaihdoltaan Suomen suurin pörssin ulkopuolinens yritys. [UPM-Kymmene](#) oli metsäyhtiöstä suurin 10,5 miljardin liikevaihdolla, [Stora Enson](#) liikevaihdona ollessa 9,4 miljardia.^[130] Vuonna 2023 Suomen työllistävin yritys oli [S-ryhmä](#), joka tarjosi työpaikan yli 31 000 työntekijälle Suomessa.^[131]

Energia

Pääartikkeli: [Energia Suomessa](#)

Energiankulutus asukasta kohti on Suomessa Euroopan unionin suurinta. Syitä ovat paljon energiata kuluttava [teollisuus](#) (noin puolet kulutuksesta), korkea elintaso, kylmä ilmasto ([lämmitykseen](#) 25 % kulutuksesta) ja pitkät etäisyydet ([liikenne](#) 16 %).^{[133][134]}

Olkiluodon ydinvoimalaitos Eurajoella tuottaa noin 30 prosenttia Suomessa kulutetusta sähköstä.^[132]

Energiantuotannon tärkeimmät lähteet ovat puupolttoaineet (26 % kokonaiskulutuksesta vuonna 2016), öljy (23 %), ydinenergia (18 %), [hiili](#) (9 %), [maakaasu](#) (6 %), [vesivoima](#) (4 %) ja [turve](#) (4 %). [Tuulivoimalla](#) katettiin vuonna 2016 prosentti kulutuksesta, muilla energialähteillä yhteensä neljä prosenttia.^[135]

Tiede ja teknikka

Pääartikkeli: [Suomen tiete](#)

Suomessa on 14 [yliopistoa](#), joista 13 toimii opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla.^[136] Korkeakoulut tekevät tutkimusta pääasiassa [Suomen akatemian](#) ja [Business Finlandin](#) [lähde?](#) myöntämällä rahoituksella.^[137]

AIV-rehun keksinyt A. I. Virtanen palkittiin vuonna 1945 Nobelin kemianpalkinnolla.^{[138][139]}

Matkailu

Pääartikkeli: [Matkailu Suomessa](#)

Vuonna 2012 Suomessa tilastoitiin 7,6 miljoonaa ulkomaalaista kävijää.^[140] Eniten matkailijoita saapuu Ruotsista, Saksasta ja Britanniasta.^[141] Suosittu matkakohde on Lapin maakunta, jossa järjestetään etenkin luontoon liittyvää toimintaa. Kesäisin Suomessa järjestetään paljon eri teemoilla toimivia kesäjuhlia, muun muassa musiikkifestivaaleja. Etelä-Suomessa merkittävästä vapaa-ajan matkailua ovat laivaristeilyt Ruotsiin ja Viroon Helsingistä ja Turusta.^[142]

A. I. Virtanen
postimerkissä.

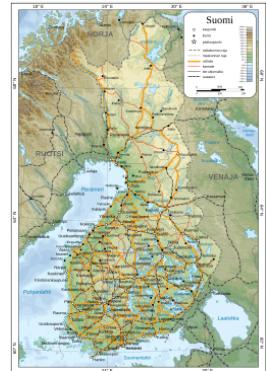
Liikenne

Pääartikkeli: Liikenne Suomessa

Tieliikenne

Pääartikkeli: Suomen tieverkko

Suomen tieverkko jakautuu valtion omistamiin ja Väyläviraston hallinnoimiin maanteihin, kuntien omistamiin ja ylläpitämiin katuihin sekä yksityisten ylläpitämiin yksityistehiin. Maantieverkon rungon muodostaa 28 valtatietä, joita täydentävät kanta-, seutu- ja yhdystiet. Osa tärkeimmistä teistä on myös eurooppateitä. Vuoden 2014 alussa maantieverkon koko pituus oli noin 79 000 kilometriä, josta valtateiden osuus oli noin 8 600 kilometriä. Moottoriteitä oli 810 kilometriä.^{[143][144]} Alemman tieverkon kunto on herättänyt keskustelua.

Suomen maantie- ja rautatieverkko.

Rautatieliikenne

Pääartikkeli: Suomen rautatieliikenne

Suomen rataverkosta vastaa rautatieviranomaisena toimiva, liikenne- ja viestintäministeriön alainen Väylävirasto. Suomen liikennöidyn rataverkon pituus on 5 944 kilometriä, josta sähköistettyä 3 073 kilometriä.^[145] Ainoa vakuutinen henkilöliikenteen toimija valtion rataverkolla on valtionyhtiö VR. Suomen tavaraliikenteestä kulkee rautateitse noin neljännes (26 prosenttia vuonna 2015) liikennesuoritteena eli tonnikilometreinä mitattuna^[146].

Finnairin lentokone.

Lentoliikenne

Katso myös: Suomen lentoasemat ja -paikat

Suomeen liikennöi useita kansainvälisiä lentoasemia. Suomen suurin lentoasema on valtion pääosin omistama Finnair. Suomessa on 27 lentoasemaa, joista suurin on Helsinki-Vantaan lentoasema.^[147] Vuonna 2016 Suomen viennistä kuljetettiin arvolla mitattuna kymmenen prosenttia lentotiteitse, tuonnista kuusi prosenttia.^[148]

Laivaliikenne

Meriteitse kulkee jopa 90 prosenttia Suomen viennistä ja 70 prosenttia tuonnista, määrellä mitattuna.^[149] Vesiliikenteen toimivuudesta vastaa Väylävirasto. Suomen suurin satama tonnimäärältään on Kilpilahden satama Porvoossa. Yleissatamista suurimmat ovat Hamina-Kotkan satama, Helsingin Satama, Naantalin satama ja Kokkolan satama.^[150]

Matkustajaliikenteeltään suurimmat satamat Manner-Suomessa ovat Helsingin Satama, Turun satama, Naantalin satama ja Vaasan satama.^[151] Matkustajalaivayhtiöistä suurimmat, jotka liikennöivät Helsinkiin ja Turkuun, ovat Viking Line ja virolainen Tallink (jonka toiminimiin kuuluu suomalainen Silja Line).^[152] Helsingin satama on yksi Euroopan vilkkaimmista matkustajasatamista. Vuonna 2024 matkustajien kokonaismäärä oli 9,5 miljoonaa henkeä.^[153]

Väestö

Pääartikkeli: Suomen väestö

Suomessa asuu noin 5,6 miljoonaa ihmistä.^[162] Väkiluku ylitti neljän miljoonan rajan vuonna 1950, viiden miljoonan rajan vuonna 1991 ja viiden ja puolen miljoonan rajan vuonna 2016.^{[163][164]} Suomen asukastiheys on melko alhainen, keskimäärin runsaat 18 ihmistä neliökilometrillä. Yli kolmannes Suomen alueesta on pohjoisen napapiirin pohjoispuolella, mutta suurin osa väestöstä asuu maan eteläosassa. Yli miljoonan asukkaan pääkaupunkiseutu on Suomen merkittävin kasvukeskus, ja myös Tampereen, Turun ja Oulun seudut ovat kasvaneet voimakkaasti. Vuonna 2015 Suomessa oli 749 taajamaa, joissa asui 85 prosenttia väestöstä, mutta taajamien pinta-ala oli vain runsaat kaksi prosenttia Suomen maapinta-alasta.^[165] Vuonna 2012 Suomen väestöllinen keskipiste siirtyi Hämeenlinnan Hauholla.^[166]

Ulkomaalta Suomeen muuttaneiden osuus väestöstä on Euroopan unionin jäsen maiden pienimpää. Noin neljä prosenttia väestöstä on ulkomaiden kansalaisia, heistä suuri osa on Viron tai Venäjän kansalaisia.^[167] Pääosa muiden maiden kansalaisista asuu pääkaupunkiseudulla ja muissa suurissa kaupungeissa.^[168] Ruotsi on ollut perinteisesti suomalaisen maastamuuron suosituin yksittäinen kohdemaa.^[169]

Suomen väestö jakautuu iän ja sukupuolen mukaan siten, että alle 55-vuotiaissa suomalaisissa on miehiä enemmän kuin naisia. Tätä vanhemmissa ikäryhmässä on taas naisia enemmän kuin miehiä. Ikäryhmässä 20–54-vuotiaat on miehiä 43 200 henkilöä eli 3,6 prosenttia enemmän kuin naisia.^[170]

Väestötiedot vuonna 2024	
Väestönkasvu	0,3 ^[154] %
Syntyvyys	7,7 ^[155] / 1 000 henkilöä
Kuolleisuus	10,9 ^[156] / 1 000 henkilöä
Elinajanodote	81,2 vuotta (keskiarvo) ^[157]
-miehet	78,6 vuotta ^[157]
-naiset	83,8 vuotta ^[157]
Lapsikuolleisuus	2,3 ^[158] / 1 000 syntymää
Nettomaahanmuutto	10,3 ^[159] / 1 000 henkilöä
Ikäräkenne	
Mediaani-ikä	42,56 ^[160] vuotta
0–14-vuotiaat	14,9 ^[161] %
15–64-vuotiaat	61,8 ^[161] %
65 vuotta täyttäneet	23,4 ^[161] %

Väestöryhmät

Väestö syntyperän mukaan:^[171]

- Suomalaiset 91,54 prosenttia (5 078 608)
- Venäläiset 1,70 prosenttia (94 304)
- Ukrainalaiset 1,30 prosenttia (> 70 000)^[172]
- Virolaiset 0,93 prosenttia (51 695)
- Irakilaiset 0,48 prosenttia (26 653)
- Somalialaiset 0,42 prosenttia (23 409)
- Jugoslaavit 0,32 prosenttia (17 777)
- Kiinalaiset 0,26 prosenttia (14 339)
- Vietnamilaiset 0,24 prosenttia (13 291)
- Afganistanilaiset 0,22 prosenttia (12 044)
- Turkkilaiset 0,21 prosenttia (11 392)
- Intialaiset 0,19 prosenttia (10 749)
- Thaimaalaiset 0,19 prosenttia (10 504)
- Iranilaiset 0,18 prosenttia (10 129)
- Syyrialaiset 0,17 prosenttia (9 332)
- Ruotsalaiset 0,14 prosenttia (7 507)
- Filippiiniläiset 0,13 prosenttia (7 087)
- Puolalaiset 0,10 prosenttia (5 807)
- Romanialaiset 0,10 prosenttia (5 628)
- Saksalaiset 0,10 prosenttia (5 417)

Venäläisten mukaan on laskettu ihmiset joiden taustamaa on entinen Neuvostoliitto. Jugoslaavien mukaan on laskettu ne, joiden taustamaa on joko entinen Jugoslavia tai entinen Jugoslavian maa, kuten Bosnia ja Hertsegovina. Tilastokeskuksen määritelmän mukaan ulkomaalaistaiset ovat ne henkilöt, joiden molemmat vanhemmat tai ainoa tiedossa oleva vanhempi on syntynyt ulkomailta.^[173]

Suomen väestöstä oli ulkomaiden kansalaisia 5,8 prosenttia, ulkomailla syntyneitä 8,6 prosenttia ja ulkomaalaistaisia 9,1 prosenttia vuoden 2022 lopussa.^[174]

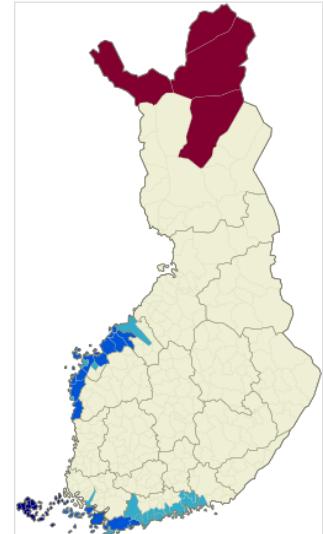
Kielet

Pääartikkeli: Suomen kielet ja Suomen kielipolitiikka

Suomen perustuslain mukaan maan kansalliskielet ovat suomi ja ruotsi.^[175] Lisäksi saamenkielisillä on lain mukaan oikeus omaan kieleensä kotiseutualueellaan.^[164] Vuonna 2023 suomea puhui äidinkielenään väestöstä 84,9 prosenttia ja ruotsia 5,1 prosenttia.^[176] Ruotsinkielinen väestö on keskittynyt etelärannikolle ja Pohjanmaan rannikkoseudulle sekä Alvenanmaalle.

Ruotsin ohella muita Suomessa perinteisesti puhuttuja vähemmistökieliä ovat karjala^{[177][178]}, kolme saamelaiskieltä inarinsaame, pohjoissaame ja koltansaame (saame äidinkielenä yhteensä 2 051:llä, 2023^[176]) sekä romanikieli (katso Suomen romanit), tataari (katso Suomen tataarat), jiddiš (reilut 100 käyttäjää), suomalainen viittomakieli (noin 12 100 käyttäjää, joista äidinkielenään käyttävää noin 3 100) ja suomenruotsalainen viittomakieli, joka on maan pienin perinteisiin vähemmistökieliin kuuluva kieli (noin 90 käyttäjää)^[178]. Saamelaisten sekä romanien ja muiden ryhmien oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kielitään ja kulttuuriaan on turvattu perustuslaisissa, mutta viralliseksi vähemmistökieleksi luetaan yleensä vain saamen kielet. Viittomakielten asemasta säädetään myös erikseen viittomakieliläissa.^{[178][179]} Vuoden 2022 lopussa muiden kuin suomen ja ruotsin kielten puhujien osuus väestöstä oli 8,9 prosenttia.^[174]

Vironkielisiksi katsotaan vain 1900-luvun loppupuolelta lähtien maahan Virosta muuttaneet vironkieliset asukkaat. Venäjänkielisiä asui Suomessa vuonna 2023 jo 99 606. Heidän määränsä kasvoi selvästi 1990-luvulla alkaneen muuttoliikkeen vaikutuksesta. Ukrainankielisten määrä on vuodesta 2022 kohonnut voimakkaasti Venäjän hyökkäyssodan pakolaisten myötä. Suomen somalit ja albanialaiset ovat merkittävä vähemmistö. Vuonna 2023 Suomessa oli 17 kielessä yli 10 000 puhujaa ja noin 50 kielessä yli 1 000 puhujaa.^[176]

Suomen kieellinen tilanne kunnittain vuonna 2016

- yksikieliset suomenkieliset kunnat
- kaksikieliset kunnat (suomi enemmistökielenä ja ruotsi vähemmistökielenä)
- kaksikieliset kunnat (ruotsi enemmistökielenä ja suomi vähemmistökielenä)
- yksikieliset ruotsinkieliset kunnat
- kaksikieliset kunnat (suomi enemmistökielenä ja saame vähemmistökielenä)

Väestö kielen mukaan

Suomen suurimmat kieliryhmät vuoden 2023 lopussa^[176]

Yleisyys	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.
Kieli	suomi	ruotsi	venäjä	viro	arabia	englanti	ukraina	somali	persia	albania	kiina	kurdi	vietnam	thai	turki	espanja	tagalog	bengali	saks
Määrä	4 757 476	286 030	99 606	50 202	41 311	33 796	26 519	25 654	20 421	17 779	17 501	17 270	14 486	11 886	11 852	11 253	10 724	8 908	7 797
Osuus (%)	84,90	5,10	1,78	0,90	0,74	0,60	0,47	0,46	0,36	0,32	0,31	0,31	0,26	0,21	0,21	0,20	0,19	0,16	0,14

Uskonto

Pääartikkeli: Uskonto Suomessa

Vuoden 2024 lopussa 62,2 prosenttia väestöstä kuului evangelis-luterilaiseen kirkkoon. Vuoden 2023 lopussa uskontokuntiin kuulumattomia oli 34,9 prosenttia väestöstä. Suomen ortodoksiseen kirkkoon kuuluvia oli 1 prosentti ja muihin uskontokuntiin kuuluvia 1,8 prosenttia.^[180]

Tempeliaukio kirkko Helsingissä.

Vuoden 2024 kyselytutkimuksen mukaan 19 prosenttia suomalaisista uskoi kristinuskon Jumalan olemassaoloon ja 20 prosenttia uskoi Jumalaan muulla tavoin. Ateisteiksi itsensä määritteili 22 prosenttia suomalaisista.^[181]

Suomen perustuslaissa luterilaisella kirkolla on erityisasema^[182] ja myös ortodoksisesta kirkosta on olemassa erityislaki^[183] ja niillä on eräissä suhteissa valtionuskontoon verrattava asema, mutta uskonnontarpeita on turvattu lailla.^{[184][185]}

Terveys

Suomalaisten kroonisia kansantauteja ovat sydän- ja verisuonitaudit, diabetes, astma ja allergia, krooniset keuhkosairaudet, syöpäsairaudet, muitisairaudet, tuki- ja liikuntaelimistön sairaudet ja mielenterveyden ongelmat^[186]. Suomalaiseen tautiperintöön kuuluvia sairauksia esiintyy Suomessa useammin kuin muualla^[187].

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä vastaavat hyvinvointialueet^[188], joita on yhteensä 21^[189].

Odottaville äideille on tarjolla ilmainen terveydenhuolto. Äitiysavustus sisältää joko raha-avustuksen tai äitiyspakkauksen, joka sisältää vauvan perustarvikkeita.^[190] Jos huoltajalla on alle 17-vuotiaita lapsia, lapsesta maksetaan lapsilisää^[191]. Lapset saavat ilmisen terveyden- ja hammashuollon 18-vuotiaaksi.^{[192][193]}

Suomessa on poikkeuksellisen kattava työterveyshuolto.^[194] Sen vuoksi Suomessa on kaksi laajaa päälekkäistä perusterveydenhuollon järjestäjää: työterveyshuolto ja julkinen terveydenhuolto.^[194] Työterveyshuolto tarjoaa kattavat palvelut työssäkäyville, mutta julkisessa perusterveydenhuollossa on pitkään ollut resurssipula ja pitkiä jonotusaikoa.^{[194][195]} Tervydenhuoltoon käytetään Suomessa vähemmän rahaa kuin muissa Pohjoismaissa tai EU:ssa keskimäärin.^[195] Tervydenhuollon tasa-arvomittauksissa Suomi sijoittuu OECD-maiden häntäpäähän.^[194] Tervydenhuollon eriarvoisuus näkyy esimerkiksi pitkinä jonotusaikoina niille kansalaisille, jotka ovat julkisen perusterveydenhuollon varassa.^[195] Kuntatyönantajien laskelmien mukaan Suomesta puuttuu 3 000 lääkäriä^[196]. Suomessa on 3,6 lääkäriä tuhatta asukasta kohden, kun Euroopan unionissa lääkäreitä on keskimäärin 4,2 ja muissa Pohjoismaissa 4,4–4,9.^[197]

Suurimpia kuntia ja kaupunkeja

Katso myös: Luettelo Suomen kunnista

Suomen suurimmat kunnat 31. joulukuuta 2025.^[198]

Sija	Kaupunki	Asukasluku	Sija	Kaupunki	Asukasluku
1.	Helsinki	695 526	11.	Joensuu	79 205
2.	Espoo	326 280	12.	Kouvola	77 641
3.	Tampere	263 526	13.	Lappeenranta	73 316
4.	Vantaa	253 314	14.	Vaasa	71 281
5.	Oulu	217 556	15.	Hämeenlinna	68 622
6.	Turku	209 809	16.	Seinäjoki	67 258
7.	Jyväskylä	149 967	17.	Rovaniemi	66 201
8.	Kuopio	126 626	18.	Porvoo	51 885
9.	Lahti	121 890	19.	Mikkeli	51 549
10.	Pori	83 044	20.	Salo	50 384

Koulutus

Pääartikkeli: Koulutus Suomessa

Suomessa on lakisääteinen oppivelvollisuus 6–18-vuotiaille.^[199] Esikoulu alkaa kuuksivuotiaana, ja sen jälkeen siirrytään seitsemäenvuotiaana yhdeksäenvuotiseen peruskouluun. Peruskoulutuksen jälkeen nuorten suosituimmat toisen asteen koulutusvalinnat ovat ammattillinen perustutkinto ja lukio, joiden suoritaminen kestää yleensä kahdesta neljään vuotta. Kunnat hallitsevat pääosin alueensa peruskouluja, lukioita sekä osaa ammatillisista oppilaitoksista.^[200]

Korkeakoulujärjestelmä jakautuu yliopistoihin ja ammattikorkeakouluihin. Yliopistojen tehtävään on omien alojensa ylin opetus ja tutkimus. Ammatillisesti suuntautunutta koulutusta annetaan lisäksi ammatikorkeakoulissa, jotka ovat kuntien tai yksityisten säätiöiden omistamia. Korkeakoulujen rahoitus määräytyy opetusministeriön kanssa tehdyillä sopimuksilla, joissa määritetään korkeakoulun tutkintotavoitteet.^{[201][202]}

Korkeakoulujen opetuskieli on pääasiallisesti suomi, mutta ruotsinkielisen väestön tarpeisiin järjestetään myös ruotsinkielistä yliopisto- ja ammatikorkeakoulutusta. Korkeakoulut tarjoavat opetusta myös vierailla kielillä, pääasiassa englanniksi. Opetus on maksutonta yliopistotasolle saakka, ja lisäksi opiskelijat saavat opintotukena opintorahaa, asumistukea sekä valtion takaamaa lainaa. Pääasiallisena tutkintonä yliopistoissa on ylempi korkeakoulututkinto, ammatikorkeakoulissa puolestaan ammattikorkeakoulututkinto, joka rinnastetaan useimmissa yhteyksissä alempaan korkeakoulututkintoon. Ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaminen vie keskimäärin 5,1 vuotta teholista työaikaa, mutta opiskelijoiden työnteko identää opintoihin kuluva kokonaisaikaan.^[203]

Suurin osa peruskoulun käyneistä suomalaisista osaa hyvin englantia ja hieman ruotsia. Suomea ja ruotsia opetetaan kaikille suomalaisille äidinkielenä tai vieraana kielenä.^[204] Suomalaisista yliopistoista kansainvälisissä vertailuissa parhaiten on menestynyt Helsingin yliopisto, joka erään vuonna 2017 tehdyn arvion mukaan on maailman 56. paras yliopisto.^[205]

Kulttuuri

Suomalainen kulttuuri

Pääartikkeli: Suomalainen kulttuuri

Suomalainen kulttuuri on vanhastaan saanut vaikutteita etenkin Ruotsista. Itä-Suomeen tuli vaikutusta myös venäläiseltä kulttuurialueelta. Suomalaiset kuvavat kulttuuriaan usein saunalla ja luonnonläheisyydellä.^[206] Huomattavia vähemmistökulttuureita ovat saamelaisen, romanien ja suomenruotsalaisten kulttuurit.^{[207][208][209]}

Kirjallisuus

Pääartikkeli: [Suomen kirjallisuus](#)

Mikael Agricolaa pidetään suomen kirjakielen isänä. 1800-luvulle saakka suomeksi julkaistiin pääasiassa uskonnollista kirjallisuutta ja lakitekstejä. Suomen kansallisrunoilijana pidetään ruotsiksi kirjoittanutta [Johan Ludvig Runebergia](#), jonka tunnetuin teos on [Värikkäät Stoolin tarinat](#). Suomenkielisen kaunokirjallisuuden synnyssä keskeinen hahmo oli [Elias Lönnrot](#), joka kokosi Suomen kansallisepokseen [Kalevalan](#) karjalaisista [kansanrunoista](#). Suomenkielisen romaanikirjallisuuden uranuurtaja oli [Aleksis Kivi](#) vuonna 1870 ilmestyneellä teoksellaan [Seitsemän veljestä](#). Kiveä seurasivat muun muassa [Juhani Aho](#) ja yhteiskunnallisiin epäkohtiin huomionsa keskittänyt [Minna Canth](#).

Muumien luova Tove Jansson.

Runouden puolella [Eino Leino](#) kehitti kansallisromantista, kalevalaisvaikutteista tyylilä. Ruotsinkielisessä runoudessa 1900-luvun alkupuolen modernistit, kuten [Edith Södergran](#), saavuttivat kansainvälistäkin huomiota. [F. E. Sillanpää](#) sai Nobelin kirjallisuuspalkinnon vuonna 1939 etenkin maaseutuväestön kuvausistaan. Toisen maailmansodan jälkeen [Mika Waltarin](#) historialliset romaanit ja [Tove Janssonin](#) kirjat tulivat hyvin suosituiksi myös ulkomaille.^{[210][211]} Tove Jansson on käännetyn suomalaiseksi kirjailija.^[211] Suomenkielinen runous siirtyi modernismiin toisen maailmansodan jälkeen tärkeimpinä edustajinaan muun muassa [Paavo Haavikko](#), [Väinö Linna](#) kuvasi kansakunnan kohtalonvuosia romaanissaan [Tuntematon sotilas](#) ja [Täällä Pohjantähden alla](#). Suosittuja kansankuvauksia kirjoittivat muun muassa [Kalle Päätalo](#) ja [Veikko Huovinen](#).

[Finlandia-palkinto](#) sekä muita [kirjallisuuspalkintoja](#) jaetaan vuosittain.^{[212][213]} Omia palkintojaan on muun muassa [rikoskirjallisuudelle](#), [lastenkirjallisuudelle](#) ja [sarjakuvalle](#).

Musiikki

Pääartikkeli: [Suomalainen musiikki](#)

Varhaisista suomalaista kansanmusiikkia ovat [kalevalaiset sävelmät](#) ja perinteisiä soittimia [kansallissoitin](#) [kantele](#) sekä erilaiset huulit ja torvet. 1700- ja 1800-luvulla suosituksi [kansansoittimeksi](#) tuli [viulu](#), jolla pelimannit soittivat eurooppalaismallisia tanssisävelmiä.^[214]

Jean Sibelius oli 1900-luvun johtavia sinfonikkoja.

Suomalainen [taidemusiikki](#) alkoi syntyä klassismin lopulla. Suomen kansallislaulu on [Maamme](#), jonka on säveltänyt [Fredrik Pacius](#). Suomen kansallissäveltäjä on [myöhäisromantiikan](#) merkittäviin säveltäjiin kuuluva [Jean Sibelius](#). Hänen tunnetuimpia sävellyksiään on [Finlandia](#). Muita 1900-luvun alkupuolen säveltäjiä olivat muun muassa [Oskar Merikanto](#), [Armas Järnefelt](#), [Erkki Melartin](#), [Selim Palmgren](#), [Toivo Kuula](#) ja [Leevi Madetoja](#). Savonlinnan oopperajuhlat perustettiin vuonna 1913.

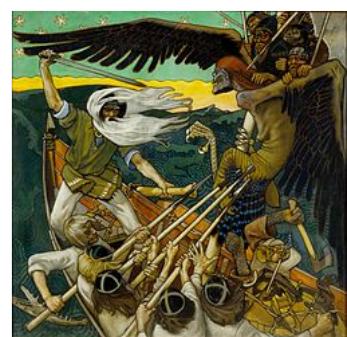
Ensimmäiset suomalaiset [modernistit](#), esimerkiksi [Uuno Klami](#) ja [Aarre Merikanto](#), ilmaantuivat 1920-luvulla.^[215] 1970-luvulla alkoi [suomalaisen oopperan](#) renessanssi [Aulis Sallisen](#) ja [Joonas Kokkosen](#) oopperoiden myötä. 1980-luvulla eurooppalaista modernismia edustivat muun muassa [Einojuhani Rautavaara](#), [Kalevi Aho](#), [Magnus Lindberg](#) ja [Kaija Saariaho](#). Tunnettuja nykysäveltäjiä ovat muun muassa [Lotta Wennäkoski](#) ja [Outi Tarkiainen](#). Kansainvälistä tunnettuja taidemusiikoita ovat esimerkiksi [kapellimestari Esa-Pekka Salonen](#), [oopperalaulaja Karita Mattila](#) ja [viulisti Pekka Kuusisto](#).

[Iiskelmämusiikki](#) tuli Suomeen 1920-luvulla. Suosittuja laulajia ovat olleet muun muassa [Olavi Virta](#) ja [Tapio Rautavaara](#) ja sanoittajia muun muassa [Juha Vainio](#). [Populaarimusiikkiin](#) syntyi 1970-luvulla käsite [suomirock](#), jonka tunnetuimpia edustajia ovat esimerkiksi [Hurricanes](#) ja [Eppu Normaali](#).^[216] 2000-luvun alusta lähtien suomalainen populaarimusiikki on saanut laajempaa menestystä ulkomaille. Kansanmusiikin, elektronisen musiikin, rockmusiikin ja metallimusiikin yhtyeet ja artistit ovat menestyneet eri puolilla maailmaa. [Eurovision laulukilpailun](#) voitti vuonna 2006 [Lordi](#) kappaleellaan "Hard Rock Hallelujah"^[217].

Kuvataide

Pääartikkeli: [Suomen taide](#)

Suomen alueen [esihistoriallisesta taiteesta](#) esimerkkejä ovat [kalliomaalaukset](#) ja [Huittisten hirvenpään](#) kaltaiset eläinhahmot. Rautakaudelta on säilynyt esimerkkejä [metallikoruista](#) ja -astioista, koristelluista aseista, puuseineistä ja tekstileistä.^[218]

Akseli Gallen-Kallela, [Sammon puolustus](#), 1896.

Suomen taiteen [kultakaudeksi](#) sanotaan ajanjaksoa 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa. Aikakauden kuuluisia suomalaistaiteilijoita ovat esimerkiksi [Akseli Gallen-Kallela](#), [Albert Edelfelt](#), [Pekka Halonen](#), [Tyko Sallinen](#), [Juho Rissanen](#), [Ellen Thesleff](#), [Helene Schjerbeck](#), [Magnus Enckell](#) ja [Hugo Simberg](#). Tunnettuja kuvanveistäjiä ovat muun muassa [Wäinö Aaltonen](#) sekä modernistit [Eila Hiltunen](#) ja [Laila Pullinen](#). Muita moderneja taiteilijoita ovat esimerkiksi [Reidar Särestöniemi](#), [Pentti Kaskipuro](#), [Kain Tapper](#), [Kimmo Kaivanto](#) ja [Juhana Blomstedt](#).

Helsingissä sijaitsevat muun muassa [Kansallisgalleriaan](#) kuuluvat [Ateneumin taidemuseo](#), nykytaiteen museo [Kiasma](#) ja [Sinebrychoffin taidemuseo](#) sekä yksityinen taidemuseo [Amos Rex](#). Sekä [Turun taidemuseolla](#) että [Tampereen taidemuseolla](#) on huomattavat taidekoelmat.^[lähde?]

Arkkitehtuuri ja muotoilu

Pääartikkeli: [Suomen arkkitehtuuri](#)

Ennen 1800-lukua suurin osa Suomen taloista oli rakennettu puusta. Keskiajalta on säilynyt kivikirkkoja sekä linnuja.^[219] Merkittävin Suomen vanhoista kirkkorakennuksista on Turun tuomiokirkko.^[219]

Uusi arkkitehtuurin aikakausi alkoi Suomessa 1800-luvulla, kun Helsingin empiretyylistä keskustaa alettiin rakentaa. Töiden pääarkkitehtinä toimi saksalainen Carl Ludvig Engel.^{[220][221][222]} Jugend nousi suosioon 1800-luvun lopulla.^[223] Suomalaisessa kansallisromantiikassa suosittiin puuta ja luonnonkiveä, erityisesti graniittia, sekä kasvi- ja eläinaiheisia koristeita.^[224]

Itsenäisyden alkuvuosina merkittäväksi suuntaukseksi nousi 1930-luvulla omaksuttu funktionalismi.^[225] Suuntaukseen keskeisin hahmo oli Alvar Aalto, jota pidetään yleisesti Suomen historian merkittävimpänä arkkitehtina.^[226] Suomalaisen muotoilun tunnettuja nimiä ovat muun muassa Kaj Franck, Ilmari Tapiovaara, Tapio Wirkkala ja Timo Sarpaneva.

Kantele on Suomen kansallissoitin. Kuvassa nykyäikäisiä viisikielisiä kanteleita.

Esittävät taideteet

Pääartikkeli: Suomalaisen teatterin historia, Tanssitaide Suomessa ja Suomalainen elokuva

Vanhin suomenkielinen ammattiteatteri, Suomen Kansallisteatteri, perustettiin 1872.^[227] Suomessa on noin 56 teatteria, joita tuetaan julkisista varoista, esimerkiksi Helsingin, Turun ja Kuopion kaupunginteatterit. Suomessa toimii yli sata ammattiteatteria ja lukuisia harrastajateattereita. Kesäteatteritoiminta on vilkasta.^{[228][229]}

Suomen Kansallisteatteri.

Suomen Kansallisbaletti toimii Suomen Kansallisopperan yhteydessä Helsingissä. Suomessa toimii useita ammattimaisia nykytanssiryhmää. Suomalainen kansantanssi on ollut suosittu harrastus. Lavatanssien perinteisiä tansseja on muun muassa suomalainen tango.

Suomalainen elokuva koki nousukauden 1920-luvulta 1950-luvulle. Elokuvayhtiö Suomi-Filmi perustettiin vuonna 1919 ja Suomen Filmiteollisuus 1933.^[230] Ajan tunnettuja näyttelijöitä olivat muun muassa Ansa Ikonen ja Tauno Palo.^{[231][232]} Suosittuja ohjaajia oli muun muassa Valentin Vaala, Erik Blombergin Valkoinen peura (1952) palkittiin Cannesin elokuvajuhilla. Käsikirjoittaja Reino Helismaan johdolla esiteltiin niin kutsuttu riillumarei-elokuva 1950-luvulla. Vuoden 1955 elokuva Tuntematton sotilas on edelleen kaikkien aikojen katsotuin elokuva Suomen elokuvateattereissa.^{[230][233]}

Tunnettuja suomalaisia elokuvantekijöitä ovat muun muassa koomikko Spede Pasanen sekä kansainvälistäkin suosiota kerännyt elokuvaohjaaja Aki Kaurismäki. Kaurismäen Mies vaille menneisyyttä voitti Cannesin elokuvajuhlien Grand Prix -palkinnon. 2000-luvulla myös suomalaiset animaatiot saavuttivat kansainvälistä suosiota.^[234]

Viestimet

Pääartikkeli: Media Suomessa

Toimittajat ilmaston rajoja -järjestön mukaan Suomessa on maailman viidenneksi vapain lehdistö.^[235] Suomessa ilmestyy vuosittain noin 370 sanomalehteä ja 5 500 aikakauslehteä.^[236] Suomessa julkaistaan vuosittain noin 14 000 kirjaa.^[237] Suomen luetuin päivälehti on Helsingin Sanomat, jonka levikki vuonna 2017 oli 234 258.^[238] Lehdestä on keskimäärin 859 000 lukijaa.^[239] Helsingin Sanomia julkaisee Sanoma, jonka muita lehtiä ovat muun muassa Aamulehti ja Itä-Sanomat.

Sanoma Media House in Helsinki.

Valtiollisen viestintäyhtiön, Yleisradion, toiminta kustannetaan erillisellä yleisradioverolla. Suomen suurin kaupallinen televisiokanava on vuonna 1957 perustettu MTV3, jonka omistaa norjalainen Schibsted. Suomen kuunnelluin radiokanava on Yle Radio Suomi.^[239] Suosituin kaupallinen radiokanava on Radio Nova.^{[240][241]}

Urheilu

Pääartikkeli: Suomen urheilu

Suomen kansallispeliksi on nimetty pesäpallo, mutta suosituin urheilulaji on jääkiekko.^[242] Muita suosittuja lajeja ovat yleisurheilu, hiihito, jalkapallo ja ampumahiihto.^[243] Jalkapallolla on eniten kilpaharrastajia.^[244] Suosittuja liikuntamuotoja ovat lenkkeily, uinti, kotivoimistelu ja kuntosaliharjoittelu.^[245]

Juoksija Paavo Nurmi sytyttää olympiatulen Helsingin olympialaisissa 1952.

Suomi saavutti 1900-luvulla eniten olympiakultaa ja olympiamitaliteita suhteessa väkilukuun.^[246] 1920-luvulla suomalaiset juoksijat Paavo Nurmi, Hannes Kolehmainen ja Ville Ritola olivat aikansa parhaimpia juoksijoita. Nurmi on edelleen yksi olympiahistorian menestyneimpää urheilijoita yhdeksällä kultaisella olympiamitalillaan. Clas Thunberg hallitsi 1920-luvulla pikaluistelua. Veikko Hakulisenesta tuli 1950-luvulla yksi kaikkien aikojen hiihtourheilijoista. 1970-luvulla juoksija Lasse Virén saavutti yhteensä neljä kultaa. Soutaja Pertti Karppinen saavutti kolme kultaa olympiakisoissa. 1980-luvulla Matti Nykänen voitti mäkihypynässä olympiakultaa neljästä ja Marja-Liisa Kirvesniemi maastohiihdossa kolmestä.^{[247][248]}

Moottoriurheilussa suurta menestystä ovat saavuttaneet muun muassa rallin nelinkertaiset maailmanmestarit Tommi Mäkinen ja Juha Kankunen sekä Formula 1:n kaksinkertainen maailmanmestari Mika Häkkinen. Muita menestyneitä urheilijoita ovat olleet esimerkiksi jääkiekkoliiga Teemu Selänne ja jalkapalloilija Jari Litmanen.^{[247][248]}

Katso myös

- [Suomen hallinnollinen aluejako](#)
- [Suomen juhlapäivät](#)
- [Suomalainen keittiö](#)
- [Suomen kansallissymbolit](#)

Lähteet

- Bonsdorff, Bengt von ym.: *Suomen taiteen historia*. Espoo: Schildt, 1998. ISBN 951-50-0920-0
- Haapala, Pertti: *Kun yhteiskunta hajosi. Suomi 1914–1920*. Helsinki: Painatuskeskus, 1995. ISBN 951-37-1532-9
- Haapala, Pertti: Monta totuutta. Teoksessa Hoppu, Tuomas ym. (toim.): *Tampere 1918*. Tampere: Vapriikki, 2008. ISBN 978-951-609-369-0
- Haggrén, Georg ym.: *Muinaisuutemme jäljet. Suomen esi- ja varhaishistoria kivikaudelta keskiajalle*. Helsinki: Gaudeamus, 2015. ISBN 978-952-495-363-4
- Helander, Vilhelm & Rista, Simo: *Suomalainen rakennustaide*. Helsinki: Kirjayhtymä, 1987. ISBN 951-26-2656-X
- Honkanen, Tarja ym.: *Yhteiskunnan tuulet 9*. Helsinki: Otava, 2006. ISBN 951-1-19066-0
- Jussila, Osmo: *Suomen suuriruhtinaskunta 1809–1917*. Helsinki: WSOY, 2004. ISBN 951-0-29500-0
- Jussila, Osmo: *Suomen historian suuret myytyt*. Helsinki: WSOY, 2007. ISBN 978-951-0-33103-3
- Jutikkala, Eino & Pirinen, Kauko: *Suomen historia*. Helsinki: WSOY, 2002. ISBN 951-0-27217-5
- Klinge, Matti: *Keisarin Suomi*. Suomentanut Marketta Klinge. Espoo: Schildt, 1997. ISBN 951-50-0682-1
- Kohi, Antti ym.: *Forum 4. Suomen historian käännekohtia*. Helsinki: Otava, 2006. ISBN 951-1-21237-0
- Meinander, Henrik: *Suomen historia. Linjat, rakenteet, käännekohdat*. (Finlands historia. Linjer, strukturer, vädpunkter.) Suomentanut Paula Autio. Helsinki: WSOY, 2006. ISBN 951-0-30809-9
- Tikka, Marko: *Terrorin aika. Suomen levottomat vuodet 1917–1921*. Helsinki: Ajatus, 2006. ISBN 951-20-7051-0
- Vares, Vesa: *Kuninkaan tekijät. Suomalainen monarkia 1917–1919. Myyty ja todellisuus*. Helsinki: WSOY, 1998. ISBN 951-0-23228-9
- Virrankoski, Pentti: *Suomen historia. Maa ja kansa kautta aikojen*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2012. ISBN 978-952-222-377-7
- Zetterberg, Seppo & Tiitta, Allan (toim.): *Suomi kautta aikojen*. Helsinki: Otava, 1992. ISBN 951-1-11078-0
- Zetterberg, Seppo (toim.): *Suomen historian pikkujätiläinen*. Helsinki: WSOY, 2003. ISBN 951-0-27365-1
- [Suomi lukuina](http://www.tilastokeskus.fi/tup/suoluk/index.html) (<http://www.tilastokeskus.fi/tup/suoluk/index.html>). Tilastokeskus.

Viitteet

1. Suomen pinta-ala 1.1.2022 (https://www.tilastokeskus.fi/tup/suoluk/suoluk_alue.html#Maantieteellisiä%20tietoja) Tilastokeskus. Viitattu 21.7.2022.
2. Suomen väkiluku (https://dvv.fi/c/portal/render_portlet?p_l_id=16665043&p_p_id=fi_yja_populationdisplay_web_portlet_PopulationDisplay&p_p_lifecycle=0&p_t_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-7&p_p_col_pos=0&p_p_col_count=1&p_p_isolated=1&currentURL=%2Fhenkilostat) Digi- ja väestötietovirasto. Viitattu 19.2.2026.
3. List of Countries, Dependencies, and Territories By Population (<https://www.britannica.com/topic/list-of-countries-dependencies-and-territories-by-population>) Encyclopedia Britannica. 6.10.2025. Viitattu 28.1.2026. (englanniksi)
4. Kuntien pinta-alat ja asukastiheydet (<https://www.kuntaliitto.fi/kuntaliitto/tietotuotteet-ja-palvelut/kaupunkien-ja-kuntien-lukumaarat-ja-vaestotiedot/kuntien-pinta-alat-ja-asukastiheydet>) 1.1.2022. Kuntaliitto. Viitattu 8.11.2023.
5. Suomen väkiluku 10.4.2018 (<http://vrk.fi/etusivu>) 10.4.2018. Väestörekisterikeskus. Arkistoitu (<https://web.archive.org/web/20180409153931/http://vrk.fi/etusivu>) 9.4.2018. Viitattu 10.4.2018.
6. World Economic Outlook Database, October 2017 / Report for Selected Countries and Subjects / Finland (<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2017/02/weodata/weorept.aspx?sy=2016&ey=2017&scsm=1&ssd=1&sort=country&ds=.&br=1&pr1.x=52&pr1.y=9&c=172&s=NGDPD%2CPGDP%2CNGDPRLPPP%2CNGDPDPC%2CPPSH&grp=0&a=1>) 10/2017. IMF. Viitattu 12.10.2017. (englanniksi)
7. Human Development Report 2020. (<https://www.hdr.undp.org/en/content/human-development-report-2020>) UNDP.org (englanniksi)
8. Suomen perustuslaki, 17 §. (https://finlex.fi/fi/lainsaadanto/1999/731#chp_2_sec_17_heading) Finlex. Edita. Viitattu 15.5.2025.
9. Saamen kielet (<https://kotus.fi/kotus/kielet-ja-kielipoliittika/vahemistokielet/saamen-kielet/>) Kotimaisten kielten keskus. Viitattu 15.5.2025.
10. Finland ranked happiest country in the world - again (<https://bbc.com/news/world-europe-56457295>) BBC News. 19.3.2021. Viitattu 9.4.2021. (englanniksi) -GB
11. Lehtivuori, Raisa: *Suomi on kahdeksatta vuotta perättäin maailman onnellisin maa* (<https://yle.fi/a/74-20148809>) Yle Uutiset. 20.3.2025. Viitattu 22.3.2025.
12. Häkkinen, Kaisa: *Nykysuomen etymologinen sanakirja*, s. 1210–1211. Helsinki: WSOY, 2004. ISBN 951-0-27108-X
Koivulehto, Jorma: *Suomi. Virittääjä 3/1993*, ks. myös Laurila, Vihtori: *Suomen saari ja muinaisrunon saari, Kalevalaseuran vuosikirja 44*, 1964.
13. Rossi, Venla: 7 väärinkäsitystä suomen kielestä (<https://www.hs.fi/kuukausiliite/art-2000009054909.html>) Helsingin Sanomat. 11.9.2022. Viitattu 11.9.2022.
14. Miksi Saksa ja Suomeksi Saksa ja Suomi saksaksi Finnland? 9.6.2010. Suomen suurlähetystö, Berliini. Arkistoitu (<https://web.archive.org/web/20180729112018/http://www.finnland.de/public/default.aspx?contentid=191488>) 29.7.2018. Viitattu 28.9.2017.
15. Suomen tuhannet järvet – KS Ymparistokasvatus (<https://ksymparistokasvatus.fi/suomen-tuhannet-jarvet/>) *ksymparistokasvatus.fi*. Arkistoitu (<https://web.archive.org/web/20210125111212/https://ksymparistokasvatus.fi/suomen-tuhannet-jarvet/>) 25.1.2021. Viitattu 10.12.2020.
16. Korsman, Kalevi & Koistinen, Tapio: Suomen kallioperän yleispiirteet. Teoksessa Lehtinen, Martti & Nurmi, Pekka & Rämö, Tapani (toim.): *Suomen kallioperä. 3000 vuosimiljoonaa*. Helsinki: Suomen geologinen seura, 1998. ISBN 952-90-9260-1 Arkistoitu sivu (<https://web.archive.org/web/20181009172128/https://www.geologinenseura.fi/suomenkalliopera/CH3.pdf>) (PDF).
17. Suomi on Euroopan metsäisintä maa (<http://www.is.fi/taloussanomat/art-2000001517300.html>) Taloussanomat. 7.7.2007. Viitattu 23.9.2017.
18. Suomen korkeushuippu madaltui (<https://yle.fi/a/3-5793810>) Yle uutiset. Päivitetty 30.10.2008. Viitattu 28.9.2017.
19. Parhaat paikat ottaa Tampere-selfie (<https://visittampere.fi/artikkeli/parhaat-paikat-ottaa-tampere-selfie/>) 26.1.2018. Visittampere.fi. Viitattu 3.12.2019.
20. Pölkki, Minna: Suomen tarkka järvinmäärä on vihdoin laskettu: Tuhansien järvien maa muodostuu 168 000 järvestä (<https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000006175027.html>) Helsingin Sanomat. 16.7.2019. Viitattu 16.7.2019.
21. Suomen Saaret (<http://www.foss.fi/suomen-saaret/saaret/>) Finlands örä rf – Suomen saaret ry. Arkistoitu (<https://web.archive.org/web/20140519112240/http://www.foss.fi/suomen-saaret/saaret/>) 19.5.2014. Viitattu 3.3.2009.
22. Pohjoiset alueet/yleiskuvaus (<https://www.oulu.fi/northnature/finnish/Suomi/luma1.html>) oulu.fi. Viitattu 2.9.2019.

23. Luonto (<https://sites.google.com/site/suomifinlandfinlande/luonto-ja-ilmosto>) *Suomi Finland Finlande*. Arkistoitu (<https://web.archive.org/web/20201024181306/https://sites.google.com/site/suomifinlandfinlande/luonto-ja-ilmosto>) 24.10.2020. Viitattu 19.3.2019.
24. Maakuntakukka (<http://www.lappi.fi/lapinliitto/maakuntakukka>) (Kullero) Lappi.fi. Viitattu 3.12.2019.
25. Kullero (<http://www.luontoportti.com/suomi/fi/kukkakasvit/kullero>) Luontoportti.com. Viitattu 3.12.2019.
26. Nisäkkääät - Lappi.fi (<http://www.lappi.fi/lappi/luonto/elaimet/nisakkait>) Lappi.fi. Viitattu 18.12.2019.
27. Suomessa tavatut lintulajit (https://archive.is/20120523220512/http://www.birdlife.fi/havainnot/rk/suomessa_tavatut_lintulajit.shtml). BirdLife Suomi.
28. Suomalaisia kalalajeja (<https://yle.fi/aihe/artikkeli/2007/08/08/suomalaisia-kalalajeja>) *Yle Uutiset*. 8.8.2007. Yleisradio. Viitattu 19.3.2019.
29. Kalat, matelijat ja sammakkoeläimet (<https://yle.fi/aihe/artikkeli/2015/12/15/kalat-matelijat-ja-sammakkoelaimet>) *Yle Uutiset*. 15.12.2015. Yleisradio. Viitattu 19.3.2019.
30. Suomen sammakkolajit (<https://peda.net/Catalunya/vedet/sammakkolammella/ss>) *Peda.net*. Arkistoitu (<https://web.archive.org/web/20210514052949/https://peda.net/Catalunya/vedet/sammakkolammella/ss>) 14.5.2021. Viitattu 19.3.2019.
31. Suomen ilmasto (http://www.fmi.fi/tutkimus_ilmasto/ilmasto_3.html) Ilmatieteen laitos. Arkistoitu (https://web.archive.org/web/20061207180354/http://www.fmi.fi/tutkimus_ilmasto/ilmasto_3.html) 7.12.2006. Viitattu 19.11.2006.
32. Laitinen, Tiera (toim.): *Ilmakehä ABC* (http://ilmatieteenlaitos.fi/ilmakeha-abc?p_p_id=abc_WAR_fmiwwportlets&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-2&p_p_col_count=1&_abc_WAR_fmiwwportlets_selectedInitial=G) Ilmatieteen laitos. Viitattu 28.9.2017.
33. Lämpötila (http://www.fmi.fi/ilmastonmuutos/suomessa_2.html) Ilmatieteen laitos. Arkistoitu (https://web.archive.org/web/20090207045542/http://fmi.fi/ilmastonmuutos/suomessa_2.html) 7.2.2009. Viitattu 19.11.2006.
34. Pietarsaari, Finland (<http://www.gaisma.com/en/location/pietarsaari.html>) *Gaisma*. Viitattu 28.9.2017. (englanniksi)
35. Vantaa, Finland (<http://www.gaisma.com/en/location/vantaa.html>) *Gaisma*. Viitattu 28.9.2017. (englanniksi)
36. Suomen sää heinäkuussa tilastojen mukaan (<https://www.foreca.fi/s%C3%A4%C3%A4pedia/e8iz8k1l>) *foreca.fi*.
37. Oulu, Finland (<http://www.gaisma.com/en/location/oulu.html>) *Gaisma*. Viitattu 28.9.2017. (englanniksi)
38. Auringon säteily ja pilvisyyys (http://www.fmi.fi/tutkimus_ilmasto/ilmasto_25.html) Ilmatieteen laitos. Arkistoitu (https://web.archive.org/web/20061208021622/http://www.fmi.fi/tutkimus_ilmasto/ilmasto_25.html) 8.12.2006. Viitattu 19.11.2006.
39. FLUXNET Sites and Climate (Koppen-Geiger Classification) (<http://fluxnet.ornl.gov/maps-graphics>) Fluxnet / NASA. Viitattu 19.5.2012. (englanniksi)
40. Brief Guide to Koeppen Climate Classification System (<http://www.fao.org/sd/Eldirect/climate/EIsp0066.htm>) FAO. Arkistoitu (<https://web.archive.org/web/20080306050010/http://www.fao.org/sd/Eldirect/climate/EIsp0066.htm>) 6.3.2008. Viitattu 19.6.2010. (englanniksi)
41. Kesättilastot (<http://ilmatieteenlaitos.fi/kesatilastot>) Ilmatieteen laitos. Viitattu 19.5.2012.
42. Haggrén ym. 2015, s. 25.
43. Kampakeraaminen kulttuuri (<http://www.kansallismuseo.fi/fi/kansallismuseo/opetus/opetuspaketit/esihistoria/tietoa/kivikausi/5>) 27.6.2012 (päivitetty). Museovirasto. Viitattu 31.10.2014.
44. Tietoa Suomen esihistoriasta: Esihistorialisen ajan väestö (<http://www.kansallismuseo.fi/fi/kansallismuseo/opetus/opetuspaketit/esihistoria/tietoa/tulostettava0>) 9.12.2011 (päivitetty). Museovirasto. Viitattu 31.10.2014.
45. Haggrén ym. 2015, s. 171–178.
46. Haggrén 2015, s. 210–211.
47. Haggrén ym. 2015, s. 189–190.
48. Haggrén ym. 2015, s. 136–137.
49. Haggrén ym. 2015, s. 199.
50. Pronssikausi 1500/1300 – 500 eKr (<http://www.kansallismuseo.fi/fi/kansallismuseo/opetus/opetuspaketit/esihistoria/tietoa/tulostettava2>) *Tietoa Suomen esihistoriasta*. Museovirasto. Viitattu 2.3.2014.
51. Haggrén ym. 2015, s. 217–219.
52. Haggrén ym. 2015, s. 207–208.
53. Haggrén ym. 2015, s. 364–365.
54. Virrankoski 2012, s. 28.
55. Meronen, Jenni: *Kalevala ammensi Suomen muinaisuskosta* (<https://aikamerkki.fi/kalevala-ammensi-suomen-muinaisuskosta/>) *Aikamerkki*. 22.2.2021. Viitattu 16.2.2025.
56. Haggrén ym. 2015, s. 369.
57. Kristillinen kulttuuri tukee ihmisyttä (<https://teologia.fi/2007/11/kristillinen-kulttuuri-tukee-ihmisyytt>) *Teologia.fi*. 22.11.2007. Viitattu 18.3.2019.
58. Linna, Martti (toim.): *Suomen varhaiskeskiajan lähteitä*, s. 81. Historian ystäväin liitto, 1989.
59. Virrankoski, s. 3.
60. Virrankoski, s. 38–39.
61. Haggrén 2015, s. 489–497.
62. *Suomen historian pikkujätiläinen*, s. 127, 133, 170, 322, 347, 359, 369, 549, 588, 649, 677, 705, 712, 735. Helsinki: WSOY, 1987. ISBN 951-0-14253-0
63. Mikael Agricolan elämä ja työ (<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/mikael-agricolan-elama-ja-tyo>) *www.oph.fi*. Opetushallitus. Viitattu 18.1.2025.
64. *Suomi kautta aikojen*, s. 123.
65. Perälä, Reijo: *Posti kulkee, kun Kusti polkee* (<https://yle.fi/aihe/artikkeli/2010/10/01/posti-kulkee-kun-kusti-polkee>) *Yle Uutiset*. 1.10.2010. Viitattu 19.8.2019.
66. Postin historiaa Suomessa ja Haapajarvella (<http://www.kirjastovirma.fi/haapajarvi/historiaa/posti>) *Kirjastovirma*. Arkistoitu (<https://web.archive.org/web/20190819143434/http://www.kirjastovirma.fi/haapajarvi/historiaa/posti>) 19.8.2019. Viitattu 19.8.2019.
67. *Suomen historian dokumentteja 2*, 1970, s. 17; Klinge 1997; Jutikkala & Pirinen 2002; Pulma, Panu: Rauhoituspolitiikan kausi. Teoksessa *Suomen historian pikkujätiläinen*, 2003; Jussila 2004 ja 2007; Meinander 2006.
68. *Suomi kautta aikojen*, s. 266–269; Klinge 1997.
69. Jussila 2004, s. 19–20.
70. Klinge 1997; Jussila 2004; *Suomi kautta aikojen*, s. 300.
71. *Pikku jäättiläinen*, s. 403. WSOY, 1939.
72. Klinge 1997; Haapala 2008.
73. Tikka 2006; Haapala 2008.
74. *Suomen unhoon jääneet heimosodat nousevat päivänvaloon* (<https://www.satakunnankansa.fi/a/200109830>) *satakunnankansa.fi*. Arkistoitu (<https://web.archive.org/web/20201030192028/https://www.satakunnankansa.fi/a/200109830>) 30.10.2020. Viitattu 27.10.2020.
75. Kohi ym. 2006, s. 85–89.
76. History (<http://www.efta.int/about-efta/history>) EFTA. Viitattu 4.3.2014. (englanniksi)

77. Suomen historian käänekohtia: Suomettuminen (<http://oppiminen.yle.fi/abitreenit/historia/suomen-historian-kaannekohtia-hi4-0>) Yleisradio. Viitattu 4.3.2014.
78. Kronvall, Kerstin: Volgan varrelta suomalaisille teille (<https://yle.fi/uutiset/3-8541725>) Yle Uutiset. 3.1.2016. Yle. Viitattu 19.8.2019.
79. Puttonen, Kalle: Idänkaupan kultavuodet huipentuivat 1980-luvulla (<https://www.ess.fi/uutiset/paijathame/art2420483>) *Etelä-Suomen Sanomat*. 5.12.2017. KeskiSuomalainen. Arkistoitu (<https://web.archive.org/web/20190819143422/https://www.ess.fi/uutiset/paijathame/art2420483>). 19.8.2019. Viitattu 19.8.2019.
80. Venäjä ja Suomen talous (<https://www.suomenperusta.fi/ajatus/venaja-ja-suomen-talous/>) *Suomen Perusta*. Viitattu 18.3.2019.
81. Suomen tie EU:n jäseneksi (<https://eurooppatedotus.fi/suomi-ja-eu/suomen-tie-jasenyteen/>) *Eurooppatedotus*. Valtioneuvoston kanslia. Viitattu 14.7.2015.
82. Blomberg, Jaakko: Kylmän sodan päättyminen, Suomi ja Viro (<http://www.formin.fi/public/default.aspx?contentid=55802&contentlan=1&culture=fi-FI>) 17.10.2001. Ulkoministeriö. Arkistoitu (<https://web.archive.org/web/20140519114243/http://www.formin.fi/public/default.aspx?contentid=55802&contentlan=1&culture=fi-FI>). 19.5.2014. Viitattu 4.3.2014.
83. Miettinen, Anneli: Maahanmuuttajien määrä (http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja-ja-linkkeja/tilastotietoa/maah_anmuuttajat/maahanmuuttajien-maara/) *Väestöliitto*. Arkistoitu (https://web.archive.org/web/20131023155123/http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja-ja-linkkeja/tilastotietoa/maah_anmuuttajat/maahanmuuttajien-maara/). 23.10.2013. Viitattu 1.11.2014.
84. Suomen tuloverot kansainvälistessä vertailussa (http://www.stat.fi/til/tjt_2007/tjt_2009-05-20_kat_005_fi.html) *Tulonjakotilasto 2007*. 20.5.2009 (päivityetty). Tilastokeskus. Viitattu 4.11.2014.
85. Suomi euroaikaan (<http://www.mtv.fi/uutiset/kotimaa/artikkeli/suomi-euroaikaan/1818802>) *MTV.fi*. 2.1.2002. Arkistoitu (<https://web.archive.org/web/20141113122453/http://www.mtv.fi/uutiset/kotimaa/artikkeli/suomi-euroaikaan/1818802>). 13.11.2014. Viitattu 4.11.2014.
86. Kekkonen, Kari: Hyvä vauhtia metsätöille (<https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/66813/978-951-44-8572-5.pdf?sequence=1>) (PDF) 26.11.2011. Tampereen yliopisto. Viitattu 19.3.2019.
87. Kansantalous (http://www.stat.fi/tup/suoluk/suoluk_kansantalous.html). Tilastokeskus. Viitattu 23.9.2017.
88. Nykänen, Mariikki: Stoltzenberg vahvistaa: Suomi Naton täysjäseneksi tiistaina (<https://www.iltalehti.fi/ulkomaat/a/857a5922-8577-4e8c-bbf3-eb1edade9677>) *Iltalehti*. 3.4.2024. Viitattu 3.4.2023.
89. Hänninen & Liuskari & Suonio 2007, s. 86.
90. Suomen perustuslaki 11.6.1999/731, 2 ja 3 § (<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731#L1P2>) *Finlex*. Arkistoitu (<https://web.archive.org/web/20120423074406/http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731#L1P2>). 23.4.2012. Viitattu 7.12.2014.
91. Alexander Stubbista tuli Suomen uusi presidentti: tässä tärkeimmät suuresta päivästä (<https://yle.fi/a/74-20077149>) *Yle Uutiset*. 1.3.2024. Viitattu 1.3.2024.
92. Hänninen & Liuskari & Suonio 2007, s. 90.
93. Hänninen & Liuskari & Suonio 2007, s. 88.
94. Valtioneuvoston toiminta (<https://valtioneuvosto.fi/tietoa/toiminta>) *Valtioneuvosto*. Arkistoitu (<https://web.archive.org/web/20200726130909/https://valtioneuvosto.fi/tietoa/toiminta>). 26.7.2020. Viitattu 19.3.2019.
95. Pääministeri Orpon hallitus nimittiin (<https://valtioneuvosto.fi/-/10616/paaministeri-orpon-hallitus-nimitettiin>) *Valtioneuvosto*. Viitattu 3.7.2023.
96. Rentola, Pasi: Toiminnan ja talouden suunnittelu (<https://minedu.fi/talous-ja-toiminta>) *Opetus- ja kulttuuriministeriö*. Viitattu 19.3.2019.
97. Nämä budjetti syntyy (https://www.eduskunta.fi/FI/talousarvio/nain_budjetti_syntyy/sivut/default.aspx) *Eduskunta*. Viitattu 19.3.2019.
98. EU-asioiden käsitteily valtioneuvostossa (<https://valtioneuvosto.fi/tietoa/eu-asioiden-kasittely>) *Valtioneuvosto*. Viitattu 18.3.2019.
99. Perustuslakivaliokunnan lausunto valinnanvapauslakiehdotuksesta on valmistunut (https://www.eduskunta.fi/FI/tiedotteet/Sivut/PeV_Sote_lausuntotiedote_20180601.aspx). 1.6.2018. *Eduskunta*. Viitattu 19.3.2019.
100. Eduskuntavaalit 2023 – Koko maa, ehdokasasettajakohtaiset tulokset (https://tulospalvelu.vaalit.fi/EKV-2023/fi/tulos_kokomaa.html) *tulospalvelu.vaalit.fi*. 15.5.2023. Viitattu 3.7.2023.
101. Valtiollinen neuvoa-antava kansanäänestys (<http://www.vaalit.fi/fi/index/sivusailiokelluvillesuomenkielinen/kansanaanestykset/valtiollinenneuvoo-aantavakansanaanestys.html>) *Vaalit.fi*. 13.5.2014. Oikeusministeriö. Arkistoitu (<https://web.archive.org/web/20160305215414/http://vaalit.fi/fi/index/sivusailiokelluvillesuomenkielinen/kansanaanestykset/valtiollinenneuvoo-aantavakansanaanestys.html>). 5.3.2016. Viitattu 9.12.2014.
102. Suomen perustuslaki 11.6.1999/731, 3 § (<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731#L1P3>) *Finlex*. Arkistoitu (<https://web.archive.org/web/20120423074406/http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731#L1P3>). 23.4.2012. Viitattu 7.12.2014.
103. Saarinen, Mikko: Valtion aluehallinto (<https://vm.fi/aluehallinto>) *Valtioministeriö*. Viitattu 19.3.2019.
104. Pääkirjoitus: Ahvenanmaan itsehallinnon perinne elää nykyväissä (<https://www.ts.fi/lukijoilta/1073742281>) *Turun Sanomat*. 8.6.1997. Viitattu 19.3.2019.
105. Ahvenanmaa: Euroopan unionissa (<https://cdn.accentuate.io/4372459356211/11692919193651/ET-100004-FI-v1582059454361.pdf>) (PDF) Ulkoministeriö. Viitattu 19.3.2019.
106. Ahvenanmaa (<https://nordictROUT.com/yritys/ahvenanmaa-lyhyesti/>) *Nordic Trout*. Viitattu 19.3.2019.
107. Kunnat ja kunnallishallinto (https://www.suomi.fi/suomifi/suomi/valtio_ja_kunnat/kunnat_ja_kunnallishallinto/index.html) *Suomi.fi*. Valtiokonttori. Viitattu 10.1.2016.
108. Suomen Politiikka (https://is.muni.cz/el/1421/podzim2007/BA303F/4203779/Suomi_politiikka.pdf?lang=en) (PDF) Masaryk University. Viitattu 19.3.2019.
109. Hallinto ja Politiikka – IS MU (https://is.muni.cz/el/1421/podzim2007/BA303F/4203779/Suomi_politiikka.doc) (DOC) *is.muni.cz*. Viitattu 18.3.2019.
110. Mikä on hyvinvointialue (<https://soteuudistus.fi/mika-on-hyvinvointialue>) *Soteuudistus*. Valtioneuvosto. Arkistoitu (<https://web.archive.org/web/2022021210952/https://soteuudistus.fi/mika-on-hyvinvointialue>). 1.2.2022. Viitattu 6.2.2023.
111. Hyvinvointialueiden perustaminen (<https://soteuudistus.fi/hyvinvointialueiden-perustaminen>) *Soteuudistus*. Valtioneuvosto. Viitattu 6.2.2023. [vanhentunut linkki]
112. Reservissä (<https://puolustusvoimat.fi/web/intti/reservissa>) *Puolustusvoimat.fi*. Viitattu 23.10.2023.
113. Kävime läpi Puolustusvoimien olenaisimman aseistuksen (<https://teknikanmaailma.fi/lehti/6b-2022/kavimme-lapi-puolustusvoimien-olenaisimman-aseistuksen-onko-niita-tarpeeksi/>) 10.3.2022. *Tekniikanmaailma.fi*. Viitattu 23.10.2023.
114. Finland: Freedom in the World 2024 Country Report (<https://freedomhouse.org/country/finland/freedom-world/2024>) *Freedom House*. Viitattu 22.5.2024. (englanniksi)
115. Drivers of Trust in Public Institutions in Finland (<https://www.oecd.org/gov/drivers-of-trust-in-public-institutions-in-finland-52600c9e-en.htm>) *OECD*. 4.5.2021. Viitattu 5.6.2024. (englanniksi)
116. GDP per capita, PPP (current international \$) (http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.PP.CD?order=wbapi_data_value_2013+wbapi_data_value+wbapi_data_value-last&sort=desc) *World Bank Data Site*. 2016. Viitattu 16.4.2016. (englanniksi)
117. OECD:n raportti suosittelee kilpailun lisäämistä palvelualoilta (<http://www.kilpailuvirasto.fi/cgi-bin/suomi.cgi?sisu=uut/u-2005-3-1>).
118. Kangasniemi, Jouko (toim.): Ulkomaankauppa (<http://ek.fi/mita-teemme/talous/perustietoja-suomen-taloudesta/ulkomaankauppa/>) *Elinkeinoelämän keskusliitto (EK)*. Arkistoitu (<https://web.archive.org/web/20160401104943/http://ek.fi/mita-teemme/talous/perustietoja-suomen-taloudesta/ulkomaankauppa/>). 1.4.2016. Viitattu 13.4.2016.
119. Kauppa (http://www.stat.fi/tup/suoluk/suoluk_kotimaankauppa.html) *Tilastokeskus*. 11.2.2016. Viitattu 13.4.2016.
120. The Nordic Model: Embracing globalization and sharing risks. Taloustieto, 2007. Teoksen verkoversio (<https://www.etla.fi/wp-content/uploads/2012/09/B232.pdf>) (PDF). (englanniksi)

121. Finland economy (<http://www.heritage.org/index/country.cfm?id=Finland>) (Arkistoitu (<https://web.archive.org/web/20081219015536/http://www.heritage.org/index/country.cfm?id=Finland>) – Internet Archive). Heritage Foundation. (englanniksi)

122. Tuloverolaki (<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19921535>) *Finlex*. Arkistoitu (<https://web.archive.org/web/20130102015108/http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19921535>) 2.1.2013. Viitattu 30.4.2016.

123. Valtion tuloveroasteikko 2015 (https://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Henkiloasiakkaan_tuloverotus/Valtion_tuloveroasteikko_2015%2835390%29) *Vero.fi*. Arkistoitu ([https://web.archive.org/web/20160420025901/http://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Henkiloasiakkaan_tuloverotus/Valtion_tuloveroasteikko_2015\(35390\)](https://web.archive.org/web/20160420025901/http://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Henkiloasiakkaan_tuloverotus/Valtion_tuloveroasteikko_2015(35390))) 20.4.2016. Viitattu 30.4.2016.

124. Yhteisövero (<https://vm.fi/verotus/elinkeinoverotus>) Valtiovarainministeriö. Viitattu 21.10.2024.

125. Arvonlisäveron korotus (<https://www.vero.fi/yritykset-ja-yhteisot/verot-ja-maksut/arvonlisaverotus/arvonlisaveroprosentit/Yleinen-arvonlisaverokanta-nousee-syyskuussa/>) Verohallinto. Viitattu 21.10.2024.

126. Pääomaverotus (<https://www.vero.fi/henkiloasiakkait/verokortti-ja-veroilmoitus/tulot/paaomatulot>) 11.5.2017. Verohallinto. Viitattu 21.10.2024.

127. Valtionvelka syyskuu 2024 (<https://www.valtionvelka.fi/>) *Valtionvelka*. 8.10.2024. Valtiokonttori. Viitattu 21.10.2024.

128. Työvoimatutkimus (<https://stat.fi/tilasto/tyti>) *Tilastokeskus*. Viitattu 21.10.2024.

129. Ikääntymisen taloudelliset vaikutukset ja niihin varautuminen (http://vnk.fi/documents/10616/622950/J1007_Ik%C3%A4A4%C3%A4ntymisen+taloudelliset+vaikutukset+ja+niihin+varautuminen.pdf/0f05be13-1d0a-4a5b-829e-657c79992f3d?version=1.0) (PDF) 2007. Valtioneuvoston kanslia. Viitattu 14.7.2015.

130. Hyppänen, Antti: Suomen suurimmat yritykset: top 15 (<https://asialinja.com/suurimmat-yritykset/>) *asialinja.com*. 12.6.2024. Viitattu 21.10.2024.

131. Saarinen, Mirjam: Suomen 100 suurinta työllistämää (<https://www.talouselama.fi/uutiset/talouselama-selvitti-tassa-ovat-suomen-100-suurinta-tyollistajaa/9dae0a6b-cc54-450a-8411-0e8c085df2f>) (tilaajille) 2.9.2024. Talouslämä. Viitattu 21.10.2024.

132. TVO (<https://www.tvo.fi/tuotanto/laitosyksikot/ol3.html>) *OL3*. Viitattu 22.6.2024.

133. Energiankulutus ei enää kasva (http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Kartat_ja_tilastot/Ympariston_tilan_indikaattorit/Ilmastonmuutos_ja_energia/Energian_kulutus_ei_enaa_kasva%2828547%29) *Ympäristöhallinto*. 22.4.2015. Viitattu 1.10.2015.

134. Energian loppukäyttö 2014 (http://www.motiva.fi/taustatietoa/energiankaytto_suomessa/energian_loppukaytto) *Motiva*. Arkistoitu (https://web.archive.org/web/20160329183601/http://motiva.fi/taustatietoa/energiankaytto_suomessa/energian_loppukaytto) 29.3.2016. Viitattu 2.10.2015.

135. Energian kokonaiskulutus nousi 2 prosenttia vuonna 2016 (http://tilastokeskus.fi/til/ehk/2016/04/ehk_2016_04_2017-03-23_tie_001_fi.html) *Suomen virallinen tilasto (SVT): Energian hankinta ja kulutus*. Helsinki: Tilastokeskus. Viitattu 18.5.2017.

136. Yliopistot Suomessa (<https://okm.fi/yliopistot>) *Opetus- ja kulttuuriministeriö*. Viitattu 23.10.2023.

137. Suomen tieteen tila ja taso (https://aka.fi/globalassets/awanhat/documents/tiedostot/julkaisut/9_03-suomen-tieteen-tila-ja-taso.pdf) (PDF) *Suomen Akatemia*. Viitattu 18.3.2019.

138. Tekniikan Historia: AIV-rehu on tärkein itsenäisen Suomen keksintö (<https://www.maaseuduntulevaisuus.fi/tiede-teknikka/tekniikan-historia-aiv-rehu-on-%C3%A4rkein-itseen%C3%A4isen-suomen-keksint%C3%B6-1.186436>) *Viestilehdet*. 26.4.2017. Viitattu 18.3.2019.

139. Nobelin Palkinto: saa tunteet roihun (http://www.kemia-lehti.fi/wp-content/uploads/2013/04/historia_kokolehti.pdf) (PDF) *Kemia-lehti*. 2014. Arkistoitu (https://web.archive.org/web/20200726210533/https://www.kemia-lehti.fi/wp-content/uploads/2013/04/historia_kokolehti.pdf) 26.7.2020. Viitattu 18.3.2019.

140. http://tilastokeskus.fi/til/rajat/2012/rajat_2012_2013-05-30_tie_001_fi.html. *Tilastokeskus*.

141. http://www.visitfinland.fi/wp-content/uploads/2015/03/Matkailun_luvut_infograafi_2015_fin.pdf?dl. (PDF)

142. Zacheus, Tuomas: Suomalaiset ja vapaa-aika (https://www.fsd.uta.fi/fi/tietoarkisto/julkaisut/julkaisusarja/fsdjs08_vapaa-aika.pdf) (PDF) *Yhteiskuntatieteellisen tietoarkisto*. 2007. Viitattu 19.8.2019.

143. Tielilasto 2013 (http://www2.liikennevirasto.fi/julkaisut/pdf8/lti_2014-04_tielilasto_2013_web.pdf) (PDF) *Liikennevirasto*. Arkistoitu (https://web.archive.org/web/20141108231318/http://www2.liikennevirasto.fi/julkaisut/pdf8/lti_2014-04_tielilasto_2013_web.pdf) – Internet Archive)

144. Herneoja, Anne ym.: Pääteiden ja kaupunkikehityksen yhteensovittaminen (https://julkaisut.vayla.fi/pdf8/its_2017-26_litte2_web.pdf) (PDF) *julkaisut.vayla.fi*. Arkistoitu (https://web.archive.org/web/2021051504548/https://julkaisut.vayla.fi/pdf8/its_2017-26_litte2_web.pdf) 15.5.2021. Viitattu 18.3.2019.

145. Rautatiet (http://portal.liikennevirasto.fi/sivu/www/f/liikenneverkko/rautatiet#_VIfD1zGUfg0) *Liikennevirasto*. Arkistoitu (https://web.archive.org/web/20141028121001/http://portal.liikennevirasto.fi/sivu/www/f/liikenneverkko/rautatiet#_VIfD1zGUfg0) 28.10.2014. Viitattu 10.12.2014.

146. Kotimaan tavaraliikenne, Liikennemuotojen osuudet suoritteesta (<http://liikennevirasto.fi/palvelutaso/liikennetyypit/kotimaan-tavaraliikenne/>) (*Liikenneviraston tilastokaaviot*) *liikennevirasto.fi*. Viitattu 9.3.2017.

147. Ilmailu (<http://www.lvm.fi/scripts/cgiip.exe/WService=lvm/cm/pub/showdoc.p?docid=2035&menuid=121>). *Liikenne- ja viestintäministeriö*. (Arkistoitu (<https://web.archive.org/web/20070928103755/http://www.lvm.fi/scripts/cgiip.exe/WService=lvm/cm/pub/showdoc.p?docid=2035&menuid=121>) – Internet Archive)

148. Tilastotietokanta – Logistiikkatilastot – Kuljetustilastot (<http://uljas.tulli.fi/>) (Tullitilasto kuljetusmuodoittain vuonna 2016, kuljetusmuoto=entokkuljetus) *uljas.tulli.fi*. Viitattu 9.3.2017.

149. Merenkulku (<http://www.lvm.fi/scripts/cgiip.exe/WService=lvm/cm/pub/showdoc.p?docid=2034&menuid=120>). *Liikenne- ja viestintäministeriö*. (Arkistoitu (<https://web.archive.org/web/20070928103836/http://www.lvm.fi/scripts/cgiip.exe/WService=lvm/cm/pub/showdoc.p?docid=2034&menuid=120>) – Internet Archive)

150. Vuositilastot – Tavaraliikenne (<http://www.finnports.com/fin/tilastot/?stats=yearly&T=8&year=2011>) *Suomen Satamaliitto*. Viitattu 27.7.2012.

151. Vuositilastot – Matkustajaliikenne (<http://www.finnports.com/fin/tilastot/?stats=yearly&T=6&year=2011>) *Suomen Satamaliitto*. Viitattu 27.7.2012.

152. Ahvenanmaan veroraja arvonlisäverotuksessa (https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/48654/ahvenanmaan_veroraja_arvonlisaverotuse/) *Verohallinto*. Viitattu 18.3.2019.

153. Helsingin Satama (<https://www.portofhelsinki.fi/tietoa-meista/helsingin-satama/>) *Port of Helsinki*. Viitattu 2.10.2025.

154. <https://stat.fi/til/vaerak/>

155. https://stat.fi/tilasto/synt

156. <https://stat.fi/tilasto/kuol>

157. <https://stat.fi/julkaisu/cl8jxd2ks9jb20dukeq98yupk>

158. <https://data.unicef.org/country/fin/>

159. <https://stat.fi/julkaisu/cln4jqb3b6u210avtv0wphb8k>

160. <https://www.statista.com/statistics/327454/average-age-of-the-population-in-finland/>

161. https://stat.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto.html

162. Väestötietojärjestelmä (<https://dvv.fi/vaestotietojarjestelma>) *Digi- ja väestötietovirasto*. Viitattu 9.4.2024.

163. Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestön ennakkotilasto. Syyskuu 2016 (http://www.stat.fi/til/vamu/2016/09/vamu_2016_09_2016-10-25_tie_001_fi.html) 25.10.2016. *Tilastokeskus*. Viitattu 25.10.2016.

164. Saamen kielet (<https://oikeusministerio.fi/saamenkielet>) *Oikeusministeriö*. Viitattu 2.8.2022.

165. Väestöhiheys (http://tilastokoulu.stat.fi/verkkokoulu_v2.xls?course_id=tkoulu_vaesto&lesson_id=5&subject_id=10&page_type=sisalto) *Tilastokoulu*. *Tilastokeskus*. Viitattu 5.10.2015.

166. Kaarenoja, Vappu: Suomen väestöllinen keskipiste on Hauholla (<http://www.hs.fi/kotimaa/art-2000002547814.html>). *Helsingin Sanomat* 30.7.2012.

167. Ulkomaiden kansalaiset 2013 (https://www.tilastokeskus.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto.html). *Tilastokeskus*.

168. Maahanmuutto (http://www.stat.fi/til/muutl/2013/muutl_2013_2014-04-29_tie_001_fi.html). Tilastokeskus.
169. Väestönkehitys vuosina 1749–2050 (<http://www.stat.fi/org/tilastokeskus/vaestonkehitys.html>) (Arkistoitu (<https://web.archive.org/web/20131114200626/http://www.stat.fi/org/tilastokeskus/vaestonkehitys.html>) – Internet Archive). Tilastokeskus.
170. Tilastokeskus (http://www.stat.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto.html).
171. Väestö syntyperän ja taustamaan, iän ja sukupuolen mukaan, 1990-2021 (https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/Maahanmuuttajat_ja_kotoutuminen_n/Maahanmuuttajat_ja_kotoutuminen_Maahanmuuttajat_ja_kotoutuminen/maakoto_pxt_11vy.px/) Tilastokeskus. Viitattu 11.9.2022.
172. Venäjän sota Ukrainassa on tuonut Suomeen yli 70 000 ukrainalaista – nyt he kaipaavat uudenlaista apua (<https://yle.fi/a/74-20099923>) Yle Uutiset. 18.7.2024. Viitattu 20.7.2024.
173. Ulkomaalaistaustaiset (<https://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/maahanmuuttajat-vaestossa/ulkomaalaistaustaiset.html>) Tilastokeskus. Arkistoitu (<https://web.archive.org/web/20210415235308/https://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/maahanmuuttajat-vaestossa/ulkomaalaistaustaiset.html>) 15.4.2021. Viitattu 11.9.2022.
174. Vieraskielisten määrä kasvoi lähes 38 000 henkilöllä (<https://stat.fi/julkaisu/cl8lprraorr20dut5a0tywm5>) Tilastokeskus. Viitattu 7.9.2023.
175. Suomen perustuslaki 11.6.1999/731, 17 § 1 mom. (<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731#L2P17>) Finlex. Arkistoitu (<https://web.archive.org/web/20120423074406/http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731#L2P17>) 23.4.2012. Viitattu 1.11.2014.
176. Väestö kielen mukaan, 31.12.2023 (https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/Maahanmuuttajat_ja_kotoutuminen/Maahanmuuttajat_ja_kotoutuminen_Maahanmuuttajat_ja_kotoutuminen_maakoto_pxt_11vx.px/) (Ote taulukosta: Tilastokeskuksen maksuttomat tilastotietokannat - PxWeb API - Lista Tilastokeskuksen tietokannoista / Maahanmuuttajat ja kotoutuminen / Maahanmuuttajat ja kotoutuminen / 11vx -- Väestö kielen, iän ja sukupuolen mukaan, 1990-2023) Tilastokeskus, stat.fi. Viitattu 29.11.2024.
177. Karjalan kieli sai virallisen aseman (<https://yle.fi/uutiset/3-5935502>) Yle Uutiset. Viitattu 21.8.2019.
178. Kotoperäiset kielet monikielisessä Suomessa – Millainen on karjalan kielen asema? (<https://www.tieteessatapahtuu.fi/numerot/3-2022/kotoperaise-t-kielet-monikielisessa-suomessa-millainen-karjalan-kielen-asema>) www.tieteessatapahtuu.fi. Viitattu 10.5.2023.
179. Viranomaisille (<https://kuurojenliitto.fi/viranomaisille/>) Kuurojen Liitto. Viitattu 10.5.2023.
180. Uskonnolliseen yhdyskuntaan kuuluminen iän ja sukupuolen mukaan, 2000-2024 (https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_vaearak/statfin_vaearak_pxt_11rx.px/) 24.7.2025 Tilastokeskus
181. Salomäki, Hanna ym.: Kirkko epävarmuksien ajassa. *Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2020–2023*, s. 70, 76, 79, 96. Helsinki: Kirkon tutkimus ja koulutus, 2024. ISBN 978-951-693-403-0
182. Suomen perustuslaki 11.6.1999/731, 76 § (<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731#P76>) Finlex. Arkistoitu (<https://web.archive.org/web/20120423074406/http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731#P76>) 23.4.2012.
183. Laki ortodoksisesta kirkosta (985/2006) (<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060985>) (Arkistoitu (<https://web.archive.org/web/20160621221727/http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060985>) – Internet Archive).
184. Suomen perustuslaki 11.6.1999/731, 11 § (<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731#P11>) Finlex. Arkistoitu (<https://web.archive.org/web/20120423074406/http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731#P11>) 23.4.2012.
185. Uskonnontvapauslaki (453/2003) (<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030453>) (Arkistoitu (<https://web.archive.org/web/20120519060306/http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030453>) – Internet Archive). Finlex.
186. Yleistietoa kansantaudeista - THL (<https://thl.fi/aiheet/kansataudit/yleistietoa-kansantaudeista>) Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Arkistoitu (<https://web.archive.org/web/20241212144850/https://thl.fi/aiheet/kansataudit/yleistietoa-kansantaudeista>) 12.12.2024. Viitattu 9.4.2025.
187. Yleistietoa suomalaisesta tautiperinnöstä (<https://www.terveyskyla.fi/genetiikkajaharvinaiset/tautiryhmät/suomalainen-tautiperinto/yleistietoa-suomalaisesta-tautiperinnosta>) www.terveyskyla.fi. Viitattu 9.4.2025.
188. 612/2021 (https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2021/612?language=fin#chp_2_sec_8_heading) Finlex. Viitattu 9.4.2025.
189. 616/2021 I Lainsääädäntö I Finlex (https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2021/616#chp_2_sec_7_heading) www.finlex.fi. Viitattu 9.4.2025.
190. Äitiysavustuksen historia (http://www.kela.fi/aitiysavustus-ja-aitiyspakkauksia_aitiysavustuksen-historia) 29.4.2013. Kela. Arkistoitu (https://web.archive.org/web/20130625025922/http://www.kela.fi/aitiysavustus-ja-aitiyspakkauksia_aitiysavustuksen-historia) 25.6.2013. Viitattu 7.12.2014.
191. Lapsilisä, (<https://www.kela.fi/lapsilisa>) Kela.fi. Viitattu 9.4.2022
192. Lasten ja nuorten hammashoito (<https://www.suomi.fi/kansalaiselle/terveys-ja-sairaankoito/terveyden-ylapitaminen/opas/suun-terveydenhuolto/lasten-ja-nuorten-hammashuoito>) Suomi.fi. Päivitetty: 15.11.2021. Digi- ja väestötietovirasto. Viitattu 9.4.2022.
193. <https://www.suomi.fi/kansalaiselle/terveys-ja-sairaankoito/terveyden-ylapitaminen/opas/koululaisen-ja-opiskelijan-terveydenhuolto>, (<https://www.suomi.fi/kansalaiselle/terveys-ja-sairaankoito/terveyden-ylapitaminen/opas/koululaisen-ja-opiskelijan-terveydenhuolto>) Suomi.fi. Päivitetty: 15.11.2021, viitattu 9.4.2022
194. Suomen kehuttu työterveysjärjestelmä on täynnä ongelmia, mutta niistä ei julkisuudessa juuri puhuta – kokosimme 7 asiaa, jotka kaikkien tulisi ymmärtää (<https://yle.fi/a/3-12450784>) Yle Uutiset. 27.6.2022. Viitattu 26.8.2023.
195. Suomen terveydenhuolto on osin epäonnistunut, väittää ihmisoikeusjärjestö Amnesty International (<https://yle.fi/a/74-20036214>) Yle Uutiset. 13.6.2023. Viitattu 26.8.2023.
196. Lääkäripula vaivaa jo isoissa kaupungeissa, työnantajajärjestö lisäisi koulutuspalkkoja lääkäreille – Lääkäriiliitto suhtautuu varauksella (<https://yle.fi/a/3-12072358>) Yle Uutiset. 25.8.2021. Viitattu 26.8.2023.
197. Availability of doctors (https://www.oecd.org/en/publications/health-at-a-glance-europe-2024_b3704e14-en/full-report/component-58.html#indicator-d1e17925-825efa7691) OECD. 18.11.2024. Viitattu 11.2.2025. (englanniksi)
198. Maahanmuuttojen määrä laski vuonna 2025 jälleen reilusti Suomessa (<https://stat.fi/fi/julkaisu/cmetoz3xilibu07uefnhma1vn>) 31.12.2025. Tilastokeskus. Viitattu 3.2.2026.
199. Oppivelvollisuuslaki 1214/2020 (<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2020/20201214>) Säädökset alkuperäisinä. Finlex.fi. Viitattu 18.3.2022.
200. Ammatillinen koulutus (http://www.kunnat.net/k_peruslistasivu.asp?path=1;29;351;9184). Kunnat.net. (arkistoitu (https://web.archive.org/web/20090104155312/http://www.kunnat.net/k_peruslistasivu.asp?path=1;29;351;9184))
201. Tasa-arvon tiekartta (https://www.oaj.fi/globalassets/julkaisut/2016/tasa-arvontiekartta3_20160412.pdf) (PDF) Opetusalan AmmattiJärjestö OAJ. Viitattu 19.8.2019.
202. Valiokunnan lausunto SiVL172017 vp HE 106/2017 vp (https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lausunto/Sivut/SiVL_17+2017.aspx) 25.10.2017. Eduskunta. Viitattu 19.8.2019.
203. Oikeusministeriö (http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2003/liitteet/opm_146_tr27.pdf?lang=fi). Korkeakoulujen opintoaikeojen lyhentämisen toimenpideohjelma. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2003:27, Viitattu 23.2.2007. (PDF)
204. The Finnish Success in PISA – And Some Reasons Behind It (<http://ktl.jyu.fi/arkisto/publications/ierpd056.htm>). (jyu.fi; PDF) (arkistoitu (<https://web.archive.org/web/20120117115822/https://ktl.jyu.fi/arkisto/publications/ierpd056.htm>))
205. Panula, Jarmo: Helsingin yliopisto on vertailussa Euroopan huippua – ainoana Suomesta maailman sadan parhaan joukossa (<https://www.hs.fi/kotima/art/2000005327899.html>) Helsingin Sanomat. 16.8.2017. Viitattu 24.9.2022.
206. Kansan Kulttuuri (<https://sites.google.com/site/suomifinlandfinlande/kansan-kulttuuri>) Suomi Finland Finlande. Arkistoitu (<https://web.archive.org/web/20201024181306/https://sites.google.com/site/suomifinlandfinlande/kansan-kulttuuri>) 24.10.2020. Viitattu 18.3.2019.
207. Maaseudun merkitykset ja identiteetti (<https://www.sitra.fi/artikkeli/maaseudun-merkitykset-ja-identiteetti/>) 21.3.2012. Sitra.fi. Viitattu 23.10.2023.
208. Maaseutubarometri 2020 valottaa suomalaisen näkemyksiä maaseudusta: Maaseutu on hyvän paikka 61 prosentille suomalaisista (<https://valtioneuvosto.fi/-/1410837/maaseutu-on-hyvan-elaman-paikka-61-prosentille-suomalaisista>) 17.6.2020. Valtioneuvosto.fi. Viitattu 23.10.2023.
209. Suomalaisen maaseudun monipaikkaisen asumisen muodot ja tulevaisuuden kehitys (<http://www.mua-lehti.fi/wp-content/uploads/2018/10/pitkanen-ja-strandell.pdf>) (PDF) 2018. Mua-lehti.fi. Viitattu 23.10.2023.

210. Mika Waltari - tunnetuin suomalaiskirjailija maailmalla (<https://yle.fi/aihe/artikkeli/2007/09/21/mika-waltari-tunnetuin-suomalaiskirjailija-maailmalla>) 21.9.2009. Yle.fi. Viitattu 3.12.2019.
211. Tiedätkö, kuka on käännytin suomalaiskirjailija? (<https://www.studio55.fi/hyvinvointi/article/tiedatko-kuka-on-kaannetyin-suomalaiskirjailija-katso-li/st/133948#gs.kbhqz9>) 3.10.2012. Studio55.fi. Viitattu 3.12.2019.
212. Tietoa Finlandia-palkinnoista (<https://kirjasatio.fi/finlandiat>) Suomen kirjasäätiö. Viitattu 3.12.2019.
213. Tietokanta paljastaa: Nämä Finlandia voitetaan (<https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000002693316.html>) 3.12.2013. Helsingin Sanomat. Viitattu 3.12.2019.
214. Suomalainen musa (<http://lyseo.edu.ouka.fi/suomimusa/runko.html>) Lyseo.edu.ouka.fi. Viitattu 18.12.2019.
215. Musiikkidokumentti Suurkaupungin kasvot on traaginen tarina (<https://yle.fi/aihe/artikkeli/2019/12/02/musiikkidokumentti-suurkaupungin-kasvot-on-traaginen-tarina>) 2.12.2019. Yle.fi. Viitattu 3.12.2019.
216. Suomalaiset rocktähdet ulkomailta (<http://pubkatse.fi/2016/01/17/suomalaiset-rocktahdet-ulkomailta/>) Pubkatse. Viitattu 19.8.2019.
217. Lordi ylivoimaiseen voittoon (<http://yle.fi/elavaarkisto/?s=s&g=5&ag=82&t=535&a=2152>) (Arkistoitu (<https://web.archive.org/web/2008032122355/3/http://yle.fi/elavaarkisto/?s=s&g=5&ag=82&t=535&a=2152>) – Internet Archive). Ylen Elävä arkisto 8.9.2006.
218. "Suomen taide", CD-Facta. Helsinki: WSOY, 1998. ISBN 951-0-23152-5
219. Keskiäjalta uuden ajan kynnykselle 0–1600 (http://www.rakennusperinto.fi/rakennusperintommme/aikakaudet/fi_FI/0-1600/) Rakennusperinto.fi. Ympäristöministeriö ja Museovirasto. Arkistoitu (https://archive.today/20120526064801/http://www.rakennusperinto.fi/rakennusperintommme/aikaka_udet/fi_FI/0-1600/) 26.5.2012. Viitattu 4.12.2017.
220. *Suomen taiteen historia*, s. 141–143.
221. *Suomen taiteen historia*, s. 139.
222. *Suomen taiteen historia*, s. 146–148.
223. *Suomen taiteen historia*, s. 164–165.
224. Helander & Rista, s. 16–17.
225. Funktionalismi (<http://virtuaaliyliopisto.jyu.fi/aikajana/modernismi/1900-luvun-modernismi/moderni%20arkkitehtuuri/funktionalismi/>) Jyväskylän yliopisto. Arkistoitu (<https://web.archive.org/web/20110917175613/http://virtuaaliyliopisto.jyu.fi/aikajana/modernismi/1900-luvun-modernismi/moder ni%20arkkitehtuuri/funktionalismi/>) 17.9.2011. Viitattu 11.3.2009.
226. Virtual Finland – Alvar Aalto (<http://virtual.finland.fi/netcomm/news/showarticle.asp?intNWSAID=26190>) (Arkistoitu (<https://web.archive.org/web/20070906042640/http://virtual.finland.fi/netcomm/news/showarticle.asp?intNWSAID=26190>) – Internet Archive).
227. Suomen näyttämötaide. Artikkeli teoksessa *Spectrum tietokeskus. 16-osainen tietosanakirja. 11. osa, Sip-Tal*. Helsinki: WSOY, 1980. ISBN 951-0-07250-8
228. Kinnunen, Tii: Tuiskulan Kesäteatterin asiakastutkimus (https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/124162/Kinnunen_Tii.pdf?sequence=1&isAllowed=y) (PDF) 3.3.2017. Haaga-Helia ammattikorkeakoulu. Viitattu 19.8.2019.
229. Teatterin historiaa (<http://www11.edu.fi/ymmarra/index.php?moduli=tekstit&sivu=osiot&teksti=18>) Ymmärrä Suomea!. Arkistoitu (<https://web.archive.org/web/20210515104548/http://www11.edu.fi/ymmarra/index.php?moduli=tekstit&sivu=osiot&teksti=18>) 15.5.2021. Viitattu 19.8.2019.
230. Suomalaisen elokuvan historiaa (<http://yle.fi/vintti/yle.fi/ikimuistoinen/historia.html>) Yle. Arkistoitu (<https://web.archive.org/web/20170225145723/http://yle.fi/vintti/yle.fi/ikimuistoinen/historia.html>) 25.2.2017. Viitattu 9.12.2014.
231. Majamaa, Maiju: Ansa Ikosen syntymästä 100 vuotta: Arvoituksellinen Ansa (<https://www.is.fi/viihde/art-2000000694485.html>) Iltasanomat. 19.12.2013. Viitattu 19.8.2019.
232. Hoikkala, Hannamari: Kun Suomessa tehtiin elokuvia Hollywoodin malliin (<http://yle.fi/aihe/artikkeli/2016/03/08/kun-suomessa-tehtiin-elokuvia-hol lywoodin-malliin>) Yle Uutiset. 8.3.2016. Viitattu 19.8.2019.
233. Katsotuimmat kotimaiset elokuvat elokuvateattereissa (<https://ses.fi/tilastot-ja-tutkimukset/vuositilastot/kaikkien-aikojen-katsotuimmat/>) Suomen elokuvatasäätö. 10.12.2018. Arkistoitu (<https://web.archive.org/web/20191108130631/https://ses.fi/tilastot-ja-tutkimukset/vuositilastot/kaikkien-aikojen-katsotuimmat/>) 8.11.2019. Viitattu 19.11.2019.
234. Poikkimäki, Minna: Animaation ääniuunnittelutuote (<https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/10604/TMP.objres.637.pdf>) (Tutkintotyö) 2006. Tampereen ammattikorkeakoulu. Viitattu 19.8.2019.
235. Finland I RSF (<https://rsf.org/en/country/finland>) rsf.org. 27.1.2023. Viitattu 15.8.2023. (englanniksi)
236. Kansallisarkiston tiedotus (<http://savotta.helsinki.fi/halvi/tiedotus/lehti.nsf/e1e392ad852e72f5c225680000404fa8/412eacd244da9e6cc225754400373bc0?OpenDocument>). Kansalliskirjasto: Digitoidujen sisältöjen käyttö lisääntyi 42 prosentilla, 20.1.2009.
237. Levikkijakamaa 2017 (<http://mediaauditfinland.fi/levikit/tilastot/2017-levikkijakamaa/>) Media Audit Finland. Arkistoitu (<https://web.archive.org/web/20190804022630/http://mediaauditfinland.fi/levikit/tilastot/2017-levikkijakamaa/>) 4.8.2019. Viitattu 3.4.2018.
238. Levikintarkastus Oy: KMT Lukijamäärät (<http://www.levikintarkastus.fi/mediatutkimus/lukijamaarat.php>).
239. Radiovuosi 2016 (<http://www.radiomedia.fi/radiomainonta/radion-kuuntelu/radiovuosi-2016>) RadioMedia. Arkistoitu (<https://web.archive.org/web/20171207012119/http://www.radiomedia.fi/radiomainonta/radion-kuuntelu/radiovuosi-2016>) 7.12.2017. Viitattu 6.12.2017.
240. Radio Nova on Suomen kuunnelluin kaupallinen radiokanava! (<https://www.radionova.fi/uutiset/ajankohtaista/a-96304>) Radio Nova. 22.5.2013. Viitattu 6.12.2017.
241. Ylä-Anttila, Aleksi: Radio Novasta Suomen kuunnelluin kaupallinen radiokanava (<http://www.marmai.fi/uutiset/radio-novasta-suomen-kuunnelluin-k-aupallinen-radiokanava-seisomme-ikaan-kuin-neljällä-jalalla-koko-ajan-6634548>) Markkinointi & Mainonta. 21.3.2017. Viitattu 6.12.2017. [vanhentunut linkki]
242. Muukkonen, Henrik: Taloustutkimuksen tutkimuksen mukaan ampumahiihdon arvostust kasvoi, mäkihyppy mataa (<https://www.marmai.fi/uutiset/tutkimus-jaakkieko-on-suomen-arvostetuun-urheilulaji-6639214>) Markkinointi & mainonta. 6.4.2017. Viitattu 21.1.2018.
243. Iivo Niskanen jälleen suomalaisen suosikkirurheilija (<https://yle.fi/urheilu/3-9978866>) Yle uutiset. 24.3.2025. Viitattu 30.9.2025.
244. Sallinen, Kari: Jalkapallolla eniten harrastajia (<http://www.lansivayla.fi/artikkeli/369185-jalkapallolla-eniten-harrastajia-se-lyo-latkan-hiiho-on-alamaassa>) Länsiväylä. 28.2.2016. Viitattu 6.12.2017.
245. Pääkkönen, Hannu & Hanifi, Riitta: Ajankäytön muutokset 2000-luvulla (http://www.stat.fi/artikkeli/2012/art_2012-09-24_003.html?s=0) 10.12.2012. Tilastokeskus. Viitattu 21.1.2018.
246. Most Successful Countries of All-Time – Per Capita (<http://www.topendsports.com/events/summer/medal-tally/all-time-comparison-pop.htm>) topendsports.com. Viitattu 7.8.2012. (englanniksi)
247. Lund, Sakari: Ruotsalaislehti listasi 100-vuotiaan Suomen 100 parasta urheilijaa (<https://yle.fi/urheilu/3-9966181>) Yle uutiset. 7.12.2017. Viitattu 20.1.2018.
248. Parkkinen, Jaakko: Valitsimme kaikkien aikojen 100 parasta suomalaisurheilijaa (<https://yle.fi/urheilu/3-9978866>) Yle uutiset. 18.12.2017. Viitattu 20.1.2018.

Aiheesta muualla

- Matkaopas aiheesta [Suomi](#) Wikimatkoiissa
- Kuvia tai muita tiedostoja aiheesta [Suomi](#) Wikimedia Commonsissa

Hallinto

- [Suomi.fi](https://www.suomi.fi/) (<https://www.suomi.fi/>) Suomen julkishallinnon verkkopalveluiden yhteinen osoite.
- [Suomen eduskunta](https://www.eduskunta.fi/) (<https://www.eduskunta.fi/>).
- [Suomen presidentti](https://www.presidentti.fi/) (<https://www.presidentti.fi/>).
- [Suomen valtioneuvosto](https://valtioneuvosto.fi/) (<https://valtioneuvosto.fi/>).

Muut

- [Suomi Google Maps -karttapalvelussa](https://www.google.fi/maps?f=q&source=s_q&hl=fi&geocode&q=Suomi&aq&sll=62.593341,27.575684&sspn=16.299978,57.084961&ie=UTF8&hq&hnear=Suomi&ll=61.918271,25.751953&spn=16.66414,57.084961&z=5) (https://www.google.fi/maps?f=q&source=s_q&hl=fi&geocode&q=Suomi&aq&sll=62.593341,27.575684&sspn=16.299978,57.084961&ie=UTF8&hq&hnear=Suomi&ll=61.918271,25.751953&spn=16.66414,57.084961&z=5).
- [Visit Finland](https://www.visitfinland.com/en/) (<https://www.visitfinland.com/en/>). Matkailun edistämiskeskuksen sivusto. (englanniksi)

Noudettu kohteesta "<https://fi.wikipedia.org/w/index.php?title=Suomi&oldid=23853652>"